TÜRK DEMOKRASİ VAKFI

GENÇOKRASİ TARTIŞIYOR

Eğitim ve Demokrasi Oturumu

Gençlerin gözünden eğitimde demokrasi:
tespitler, öneriler ve yasama notları

21 MAYIS 2026 • TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KONU	Eğitimde katılım, müfredat, staj ve öğrenci hakları
HAZIRLAYAN	Türk Demokrasi Vakfı / Demokrasi Kuşağı
SUNULDUĞU MERCİLER	TBMM Başkanlığı; siyasi partilerin gençlik, eğitim ve politika birimleri

SUNUŞ

21 Mayıs 2026'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde düzenlenen Gençokrasi Tartışıyor oturumu, gençlerin eğitim sistemine ilişkin görüşlerini doğrudan karar alıcılara aktarmak amacıyla yapıldı. Bu metin, o gün dile getirilen tespitleri ve önerileri bir araya getiriyor.

Türk Demokrasi Vakfı 1987'den bu yana demokratik siyasal kültürün gelişmesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve kamusal tartışmanın çoğulculaşması için çalışıyor. Vakfın gençlik örgütlenmesi Demokrasi Kuşağı, gençlerin yalnızca geleceğin seçmeni değil, bugünün karar süreçlerinin meşru paydaşı olduğu ilkesinden hareket ediyor.

Oturuma 14 üniversiteden, siyasi parti üyeliği bulunmayan öğrenciler katıldı. Birinci oturumda üniversite eğitiminin teori-pratik dengesi ve bölüm seçimi tartışıldı. İkinci oturumda katılımcılara "Meclis'te bir söz hakkınız olsaydı hangi yasayı önerirdiniz?" sorusu yöneltildi. Öğrenciler stajdan öğrenci temsiliyetine, müfredattan barınmaya kadar uzanan bir gündemde görüşlerini paylaştı.

Bu rapor, gençler adına konuşmak iddiası taşımıyor. Amacı, farklı üniversitelerden ve bölümlerden gelen öğrencilerin dile getirdiği sorunları derli toplu bir metne dönüştürmek ve karar alıcıların kullanımına sunmak. Metnin TBMM Başkanlığına ve siyasi partilerin ilgili birimlerine iletilmesi, oturumda dile getirilen taleplerin takip edilebilir bir zemine taşınması için bir adım.

Öğrencilerin anlattıkları, eğitimdeki sorunların birbirinden kopuk başlıklar olmadığını gösteriyor. Uygulamalı eğitimin zayıflığı, stajın niteliksizliği, rehberliğin yüzeyselliği ve diplomalı işsizlik birbirini besliyor. Bunların ortak noktası, eğitimle ilgili kararların çoğu zaman kararı yaşayanlardan uzakta alınması. Rapor, bu nedenle eğitim tartışmasını temsil ve katılım tartışmasından ayrı tutmuyor.

Katkı sunan öğrencilere, oturum başkanlarına ve moderatörlere, etkinliği mümkün kılan Vakıf yönetimine ve salonda hazır bulunarak gençlerin gündemini dinleyen İzmir Milletvekiline teşekkür ederiz.

Türk Demokrasi Vakfı
Demokrasi Kuşağı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 2

YÖNETİCİ ÖZETİ 5

1. EĞİTİM VE DEMOKRASİ: RAPORUN YAKLAŞIMI 7

1.1 Neden bu rapor? 7
1.2 Neden Türkiye Büyük Millet Meclisi? 7
1.3 Demokrasi açığı üç düzeyde 7
1.4 2026'da öne çıkan 5 eğilim 8

2. ETKİNLİĞİN YAPISI VE KATILIMCI PROFİLİ 9

2.1 Etkinlik künyesi 9
2.2 Program akışı 9
2.3 Katılımcı profili 9
2.4 Katılımcıların ön değerlendirmeleri 10
2.5 Sorular ve tartışma çerçevesi 10
2.6 Oturumun genel görünümü 11

3. BİRİNCİ OTURUM: TEORİ-PRATİK DENGESİ VE BÖLÜM SEÇİMİ 12

3.1 Uygulamalı eğitim açığı 12
3.2 Stajın 4 Krizi 13
3.3 Rehberlik ve yönlendirme boşluğu 14
3.4 Bölüm seçiminin zamanlaması 15
3.5 Diploma enflasyonu ve kalite denetimi 16
3.6 Bölgesel eşitsizlik ve sanayi-üniversite kopukluğu 16
3.7 Öğrenci refahı ve görünmeyen maliyetler 16
3.8 Yapay zekâ çağında üniversitenin işlevi 17
3.9 Birinci oturumun bilançosu 18
3.10 Öğrencilerin önerileri 18

4. İKİNCİ OTURUM: GENÇLERİN YASAMA GÜNDEMİ 19

4.1 Oturumun sorusu 19
4.2 Öne çıkan yasa önerileri 19
4.3 Ortak Zemin: 6 Uzlaşma 20
4.4 Ayrışma Hatları: 4 Tartışma 20
4.5 Öğrenci konseyleri ve siyasi yapılanmalar 20
4.6 İkinci oturumun bilançosu 21
4.7 Öğrencilerin kendi sözleriyle 21

5. TEMATİK ANALİZ: ORTAK KAYGILAR, AYRIŞAN ÇÖZÜMLER 24

5.1 Tema yoğunluğu 24
5.2 3 Kesişen Eksen 25
5.3 Gençlerin dilinde demokrasi 25
5.4 Söylenmeyenler: bir sonraki oturumun gündemi 26
5.5 Disiplinler arası farklar 26

5.6 Kuşaklar arası algı farkı 27

6. POLİTİKA ÖNERİLERİ 28

6.1 Öneri mimarisi 28
6.2 Katılım ve yönetişim 28
6.3 Eğitim ve müfredat 29
6.4 Staj ve istihdam 30
6.5 Fırsat eşitliği ve refah 30
6.6 Kalite, liyakat ve bölgesel denge 31
6.7 Uygulama takvimi 31
6.8 İzleme göstergeleri 31
6.9 Riskler ve önlemler 32
6.10 Öneri özeti 33
6.11 Pilot uygulama senaryoları 33
6.12 Önerilerin olası etkileri 34
6.13 Uygulamada karşılaşılacak idari engeller 34

7. YASAMA NOTU: KANUN TEKLİFİ İSKELETİ 36

7.1 Yaklaşım ve hukuki dayanak 36
7.2 Madde madde iskelet 36
7.3 Mevzuat haritası 39
7.4 Komisyon süreci ve etki analizi 39
7.5 Geçiş hükümleri ve sonraki adımlar 40

8. SUNUM STRATEJİSİ: MECLİS VE SİYASİ PARTİLER 41

8.1 TBMM Başkanlığına sunuş yazısı 41
8.2 Siyasi partilere yönelik özet not 42
8.3 Paydaş haritası ve görüşme planı 43
8.4 Kamuoyu iletişimi 43
8.5 Sunumda dikkat edilecek ilkeler 44

9. SONUÇ: GENÇLERİN GÜNDEMİNİ KALICI BİR KATILIM ZEMİNİNE TAŞIMAK 45

EKLER 46

Ek 1. Katılımcı profili: oturumlarda temsil edilen bölümler 46
Ek 2. Program ve oturum soruları 46
Ek 3. Teyit edilmesi gereken sayısal veriler 47
Ek 4. Kaynaklar ve kısaltmalar 47
Ek 5. Etik ve veri koruma notu 48

YÖNETİCİ ÖZETİ

Öğrenciler, eğitim sisteminin en görünür sorununu "okulda öğrendiğimizle hayatta yaptığımız arasındaki uçurum" olarak tanımladı. Tartışma ilerledikçe bu uçurumun yalnızca müfredattan kaynaklanmadığı, karar süreçlerine katılımla da ilgili olduğu ortaya çıktı.

21 Mayıs 2026'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde düzenlenen oturumda 20'yi aşkın öğrenci söz aldı. Sabah oturumunda üniversite eğitiminin teori-pratik dengesi ve bölüm seçimi tartışıldı. Öğleden sonra katılımcılardan Meclis'e sunulmak üzere bir yasa önerisi hazırlamaları istendi. Ortaya çıkan tablo, gençlerin yalnızca şikâyet eden değil, çözüm tasarlayan bir aktör olduğunu gösteriyor.

Tartışmanın merkezinde üç soru vardı: Üniversite ne öğretmeli? Bu eğitimi kim denetlemeli? Öğrenci bu kararların neresinde durmalı? Bu sorulara verilen yanıtlar altı başlıkta toplanıyor.

6 Temel Bulgu

1. Uygulamalı eğitim, teoriyle birlikte kurulmalı.

Öğrencilerin neredeyse tamamı teori ile pratik arasında denge istedi. Hiçbiri teorinin terk edilmesini savunmadı. Hukuk öğrencisi duruşma salonu görmediğini, mühendislik öğrencisi fabrikaya girmediğini, mütercim tercümanlık öğrencisi gerçek çeviri ortamına çıkmadığını anlattı. Talep, uygulamalı eğitimin müfredatın süsü değil, kurucu parçası olması.

2. Staj, öğrencinin öğrenme hakkı.

Staj bulmak başlı başına bir sınav. Bulunan staj ise çoğu zaman angarya. Bazı bölümlerde stajyerlere 5.000 TL gibi sembolik ödemeler yapılırken, psikoloji gibi alanlarda öğrencinin staj yapabilmek için kuruma 15.000-45.000 TL ödemesi bekleniyor. Ücret, sigorta ve denetim eksikliği stajı eşitsizliği yeniden üreten bir mekanizmaya dönüştürüyor.

3. Rehberlik, karar vermeyi kolaylaştırmalı.

Öğrenciler bölümlerini ilgi ve yeteneklerine göre değil, puan sıralamasına, aile beklentisine veya yüzeysel yönlendirmeye göre seçiyor. "Sesin kalın, seslendirme sanatçısı ol" düzeyindeki yönlendirmeler, kararın ne kadar az bilgiyle verildiğini gösteriyor. Sorun, lise son sınıfta verilecek bir seminerle çözülecek bilgi eksiği değil; kararın zamanlaması ve araçları.

4. Öğrenci temsiliyeti karar masasında olmalı.

Öğrenci konseylerinin işlevsizliği, yönetim kararlarında söz hakkının bulunmaması, bütçe ve müfredat süreçlerinin kapalılığı oturumun ortak başlıklarıydı. Gençler "danışılan" olmayı değil, karar sürecinde hesap sorulabilir bir aktör olmayı istiyor. Bu talep üniversite yönetiminden Meclis'e kadar uzanıyor.

5. Özgürlük ve güvenlik birlikte düşünülmeli.

Katılımcılar, öğrenci konseylerinin ideolojik grupların arka bahçesine dönüşmesinden de idarenin aşırı kısıtlamalarından da şikâyetçi. Çözüm olarak denetimsiz bir özgürlük alanı değil; şeffaf seçim, sınırlı ama bağlayıcı yetki, şiddet ve yıldırmaya karşı etkili yaptırım içeren bir yasal çerçeve öneriyorlar.

6. Kalite ve liyakat güveni yeniden kurmalı.

Üniversite sayısındaki plansız artış, kontenjan enflasyonu, akademik kadro niteliği ve eğitimcilerin özlük hakları aynı güven açığını besliyor. Gençler diplomanın değersizleşmesinden yakınırken daha fazla üniversite açılmasını değil, mevcutların niteliğinin artırılmasını istiyor.

İlk 18 Ayda Atılması Önerilen 8 Adım

#	Adım	Ne yapar?	Muhatap	Süre
1	Öğrenci temsiliyeti güvencesi	Öğrenci birliğini yasal statüye kavuşturur; senatoda oy hakkı tanır.	TBMM, YÖK	0-12 ay
2	Staj reformu	Asgari ücret, sigorta, denetim ve ücretli staj yasağı getirir.	TBMM, ÇSGB, YÖK	0-12 ay
3	Ulusal staj eşleştirme platformu	Tek başvuru, çok tercih, alan ve coğrafya uyumu sağlar.	YÖK, ÇSGB	6-18 ay
4	Uygulamalı eğitim hedefi	Program bazında en az %30 uygulamalı eğitim ve akreditasyon ölçütü.	YÖK, üniversiteler	6-24 ay
5	Müfredat esnekliği	Kurumlara %30-50 müfredat serbestliği; çekirdek standartlar korunur.	TBMM, YÖK	6-24 ay
6	Bölüm seçimi pilotu	Beş üniversitede bir yıllık ortak çekirdek; geçiş koşulları kolaylaştırılır.	YÖK	12-30 ay
7	Akran rehberliği	Lise öğrencisini üniversite öğrencisiyle buluşturan yapı kurulur.	MEB, YÖK	6-18 ay
8	Öğrenci refahı paketi	Yurt, yemek, ulaşım ve dijital erişimde asgari standart tanımlanır.	TBMM, GSB, belediyeler	0-12 ay

MECLİS'TEN BEKLENTİ

Raporun TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu gündemine alınması; kanun teklifi iskeletinin komisyon uzmanları ve paydaşlarla birlikte teknik olarak olgunlaştırılması; bundan sonra hazırlanacak eğitim ve gençlik düzenlemelerinde gençlik etki analizi uygulamasının değerlendirilmesi. Bu adımlar, raporun takip edilebilir bir sürece bağlanmasını sağlayacak.

1. EĞİTİM VE DEMOKRASİ: RAPORUN YAKLAŞIMI

1.1 Neden bu rapor?

Gençokrasi, gençlerin demokrasi içindeki yerini tartışmak için kullanılan bir ad. Buradaki “genç” sıfatı, geleceğin seçmenini değil, bugünün karar süreçlerinde sözü olması gereken bir grubu anlatıyor. Bu nedenle rapor, gençleri eğitim politikasının konusu olarak değil, o politikayı değerlendiren ve eleştiren bir aktör olarak ele alıyor.

Türkiye’de eğitim tartışması çoğu zaman müfredat içeriği, sınav sistemi ve kontenjan sayılarına sıkışıyor. Bu başlıklar önemli; ancak eğitimin kimin kararıyla, kimin katılımıyla ve kimin denetimiyle düzenlendiği sorusu çoğu zaman geri planda kalıyor. Oturumlarda öğrencilerin anlattıkları, bu sorunun en az içerik kadar belirleyici olduğunu gösterdi.

Raporun hareket noktası şu: Uygulamalı eğitimin zayıflığı, stajın niteliksizliği, rehberliğin yüzeyselliği ve diplomalı işsizlik birbirinden ayrı sorunlar değil. Hepsi, eğitimle ilgili kararların kararı yaşayanlardan uzakta alınmasının farklı sonuçları. Bu nedenle metin, eğitim reformu ile katılım reformunu birlikte ele alıyor.

1.2 Neden Türkiye Büyük Millet Meclisi?

Eğitim politikalarının yasal çerçevesi Meclis’te çiziliyor. Bütçe, kanun ve denetim mekanizmaları burada kuruluyor. Gençlerin taleplerini bir konferans salonunda değil, kararların alındığı yerde dile getirmesi, talebin muhatabını da netleştiriyor.

Oturuma İzmir Milletvekili katıldı ve gençlerin gündemini dinlemek üzere salonda bulunduğunu belirtti. “Geldiğiniz parlamento zemininde yapılması gereken görev neyse her zaman vaktimle sizlerin hizmetinizdeyim” sözü, Meclis’in gençlik gündemine açık olduğunu gösteriyor. Ancak bu açıklık tek başına kalıcı bir katılım mekanizması anlamına gelmiyor.

1.3 Demokrasi açığı üç düzeyde

Oturumlarda dile getirilen sorunlar üç düzeyde okunabilir. Birincisi sınıf içi ilişkiler: Öğrencinin soru sorması, itiraz etmesi ve tartışmayı yönlendirmesi ne kadar teşvik ediliyor? İkincisi kurumsal düzey: Öğrenci üniversite yönetiminde, müfredat ve bütçe kararlarında ne kadar söz sahibi? Üçüncüsü ulusal düzey: Gençler yasama ve politika süreçlerine hangi kanallardan katılabiliyor?

Bu üç düzey birbirini besliyor. Sınıfta söz hakkı verilmeyen öğrenci, yönetimde de kendisini paydaş olarak görmüyor. Yönetimde temsil edilmeyen öğrenci, ulusal politika süreçlerine güvenmiyor. Tersine, yerel düzeyde deneyimlenen katılım, ulusal düzeyde daha güçlü bir talep ve sorumluluk duygusu üretiyor.

Şekil 1. Demokrasi açığının üç düzeyi

Kaynak: Rapor. Düzeyler birbirini besler; sınıf içi katılım zayıfsa kurumsal ve ulusal katılım da zayıflar.

1.4 2026'da öne çıkan 5 eğilim

Oturumdaki tartışma yalnızca güncel bir memnuniyetsizliğin değil, yapısal dönüşümlerin izlerini taşıyor. Beş eğilim öne çıktı:

- **Diplomanın değer kaybı.** Üniversite mezuniyeti istihdam garantisi olmaktan çıkarken mezunların nitelikleriyle işgücü piyasasının talepleri arasındaki uyumsuzluk büyüyor.
- **Bilginin demokratikleşmesi.** Yapay zekâ ve dijital kaynaklar bilgiye erişimi kolaylaştırırken üniversitenin "bilgi aktaran kurum" olarak tekelini zayıflatıyor.
- **Stajın piyasa kurumuna dönüşmesi.** Staj, öğrenme sürecinden çok işgücü piyasasına giriş filtresi olarak işliyor; ücret, sigorta ve denetim eksikliği eşitsizlikleri derinleştiriyor.
- **Bölgesel eşitsizliğin derinleşmesi.** Nitelikli staj ve istihdam imkânlarının birkaç büyük şehirde toplanması Anadolu'dan göçü besliyor.
- **Temsil açığının görünürleşmesi.** Gençler kendileri adına alınan kararlara itiraz ediyor; ancak bu itirazı kurumsal bir kanala bağlayacak mekanizmalar zayıf kalıyor.

Bu eğilimler, raporun neden yalnızca eğitim reformu değil, aynı zamanda katılım reformu önerdiğini açıklıyor. Eğitimin niteliği ile demokratik katılımın niteliği aynı sorunun iki yüzü.

2. ETKİNLİĞİN YAPISI VE KATILIMCI PROFİLİ

2.1 Etkinlik künyesi

Etkinlik	Gençokrasi Tartışıyor: Eğitim ve Demokrasi Oturumu
Tarih	21 Mayıs 2026
Yer	Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara
Düzenleyen	Türk Demokrasi Vakfı / Demokrasi Kuşağı
Katılımcılar	Siyasi parti üyeliği bulunmayan üniversite öğrencileri
Oturumlar	1. Oturum ve 2. Oturum

2.2 Program akışı

Etkinlik, vakfın ve Demokrasi Kuşağı'nın tanıtımıyla başladı. Ardından siyasi partilerin tüzüklerinde eğitime bakışı karşılaştıran bir sunum yapıldı. Günün ana bölümünü iki müzakere oturumu oluşturdu; etkinlik sertifika töreniyle sona erdi.

Aşama	İçerik
Açılış	Vakfın ve Demokrasi Kuşağı'nın tanıtımı; Meclis'in neden seçildiğine dair konuşma
Sunum	Siyasi partilerin tüzüklerinde eğitime bakış ve karşılaştırma
1. Oturum	Teori-pratik dengesi ve bölüm seçimi; 20'yi aşkın öğrencinin söz alması
2. Oturum	"Meclis'te söz hakkınız olsaydı hangi yasayı önerirdiniz?" sorusu; 14 katılımcı
Kapanış	Öğrenci konseyleri ve siyasi yapılanmalar tartışması; sertifika töreni

Tablo 1. Etkinlik akışı

Kaynak: Etkinlik programı.

2.3 Katılımcı profili

Etkinliğe 14 üniversiteden öğrenciler katıldı. Kayıt formunda 29 katılımcı bölüm bilgisi paylaştı. Aşağıdaki tablo, formda yer alan profilleri toplu olarak gösteriyor. Aynı bölümden birden fazla öğrencinin bulunması, tartışmanın tek bir fakültenin diliyle sınırlanmadığını gösteriyor.

Üniversite	Bölüm / fakülte	Katılımcı
Anadolu Üniversitesi	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	1
Ankara Üniversitesi	Bilgisayar Programcılığı	1
Ankara Medipol Üniversitesi	Hukuk	1
Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi	Çalgı Eğitimi (Klarnet)	1
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Çince Mütercim Tercümanlık	2
Atılım Üniversitesi	Hukuk	1
Başkent Üniversitesi	Hukuk	1
Başkent Üniversitesi	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	6

Üniversite	Bölüm / fakülte	Katılımcı
Başkent Üniversitesi	Sosyoloji	1
Çankaya Üniversitesi	Makine Mühendisliği	1
Gazi Üniversitesi	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	5
Gazi Üniversitesi	Endüstri Mühendisliği	1
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Biyomedikal Mühendisliği	2
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Endüstri Mühendisliği	2
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji Mühendisliği	1
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	1

Tablo 2. Katılımcı profili

Kaynak: Etkinlik kayıt formu. Sayılar, formda bölüm bilgisi paylaşan katılımcıları kapsar.

Formda bölüm bilgisi yer almayan öğrencilerin yanı sıra oturumlarda Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara Üniversitesi (bölüm belirtilmedi), Erciyes Üniversitesi Mekatronik Mühendisliği, TED Üniversitesi Psikoloji, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, Gazi Üniversitesi Makine Mühendisliği ve Elektrik Öğretmenliği, Başkent Üniversitesi (bölüm belirtilmedi), Çankaya Üniversitesi (bölüm belirtilmedi) ve Anadolu Üniversitesi (bölüm belirtilmedi) öğrencileri de söz aldı.

2.4 Katılımcıların ön değerlendirmeleri

Katılımcıların etkinlik öncesinde paylaştığı değerlendirmeler, oturumlarda konuşulan başlıkların daha geniş bir tabloya oturduğunu gösteriyor. 29 katılımcının yanıtlarında öne çıkan başlıklar şunlar:

> **KATILIMCILARIN ÖNCELIKLERI**
>
> **En büyük problem:** ekonomik yetersizlik (23), işsizlik kaygısı (20), eğitim kalitesi (12), staj imkânları (5), psikolojik baskı (5), barınma (4).
> **Geliştirilmesi gereken alan:** uluslararası imkânlar (20), akademik kalite (17), kariyer desteği (17), teknolojik altyapı (17), kampüs yaşamı (15), öğrenci temsil mekanizmaları (14).
> **Son bir yılda ekonomik nedenlerle:** sosyal aktiviteden vazgeçme (16), öğün azaltma (10), ulaşım sorunu (9), KYK dışında destek arama (8), çalışmak zorunda kalma (7).
> **Algı düzeyi (5 üzerinden):** eğitimin iş hayatına hazırladığına inanç 3,2; gençlerin fikirlerinin yeterince dinlendiğine inanç 1,8.

Bu yanıtlar, ekonomik belirsizliğin eğitim tartışmasının arka planında ne kadar belirleyici olduğunu gösteriyor. Ancak katılımcılar bu belirsizliği yalnızca bir şikâyet başlığı olarak bırakmadı. Aynı oturumlarda stajdan müfredata, temsil mekanizmalarından bölüm seçimine kadar somut öneriler geliştirdiler. Raporun izleyen bölümleri bu önerileri ayrıntılandırıyor.

2.5 Sorular ve tartışma çerçevesi

Birinci oturumda katılımcılara iki ana soru yöneltildi: (i) üniversite eğitimi ile iş hayatı arasındaki ilişki nasıl kurulmalı; (ii) bölüm seçimi ne zaman ve hangi araçlarla yapılmalı? İkinci oturumda ise katılımcılardan, Meclis'te söz hakkına sahip olsalar sunacakları yasa önerisini tasarlamaları istendi. Bu üç soru, raporun omurgasını oluşturuyor.

OTURUM SORULARI

1. Üniversitelerin akademik eğitim ile mesleki gelişim arasında kurduğu dengeyi nasıl değerlendiriyorsunuz? **2.** Bölüm seçimi üniversiteye girişte mi, yoksa belirli bir ortak eğitimden sonra mı yapılmalı? **3.** Bugünden itibaren Meclis çatısı altında bir söz hakkınız olsaydı, daha demokratik, daha özgürlükçü ve nitelikli bir eğitim sistemi için nasıl bir yasa önerisi sunardınız?

2.6 Oturumun genel görünümü

Oturumun en dikkat çekici özelliği, konuşmacıların birbirini tekrar etmek yerine birbirinin tespitlerini derinleştirmesiydi. Öğrenciler yalnızca kendi bölümlerinden örnek vermekle kalmadı; farklı disiplinlerden gelen deneyimleri ortak bir sorun haritasında birleştirdi. Bu, kolaycı bir “sistem bozuk” söyleminin ötesine geçen bir tartışma kültürüne işaret ediyor.

İkinci dikkat çekici nokta, **beklenmedik ittifaklar**dı. Öğrenciler staj bulamadıklarını söylerken, salondaki bir sanayici nitelikli stajyer bulamadığını söyledi. İki taraf da aynı kopukluktan şikâyetçiydi; ancak suçu farklı aktörlere yüklüyordu. Bu karşılaşma, sorunun bir “talep yokluğu” değil, bir **eşleştirme ve güven** sorunu olduğunu gösterdi.

Üçüncü olarak, konuşmaların tonu ideolojik değil, pragmatikti. Katılımcıların çoğu somut örnek, ücret, kontenjan ve prosedür üzerinden konuştu. Bu durum, gençlik taleplerinin siyasi partiler için ortak bir zemin oluşturma potansiyelini artırıyor. Ancak aynı pragmatizm, taleplerin hak temelli bir çerçeveye bağlanması ihtiyacını da ortaya çıkarıyor: Çözüm önerileri, yalnızca verimlilik değil, hak ve temsil diliyle de gerekçelendirilmeli.

3. BİRİNCİ OTURUM: TEORİ-PRATİK DENGESİ VE BÖLÜM SEÇİMİ

Birinci oturumun ilk sorusu, üniversitelerin akademik eğitim ile mesleki gelişim arasında kurduğu dengeye ilişkindi. Soruya verilen yanıtlar, tek bir fakültenin değil, farklı disiplinlerin ortak bir deneyimini ortaya koydu: Öğrenciler okulda öğrendikleriyle iş hayatında karşılaştıkları arasında bir uçurum olduğunu düşünüyor. Ancak bu uçurumun nedeni, teori ile pratiğin varlığı değil; ikisinin birbirinden kopuk kurgulanması.

3.1 Uygulamalı eğitim açığı

Oturumda en sık tekrarlanan tema buydu: 20'yi aşkın konuşmacının 19'u, uygulamalı eğitimin yetersizliğine değindi. Örnekler disipline göre değişiyordu; ama ortak nokta aynıydı: Mesleğin "gerçek" ortamı, eğitimin dışında kalıyordu.

Disiplin	Dile getirilen pratik eksikliği	Örnek
Hukuk	Duruşma salonu, dilekçe yazımı, adliye işleyişi	Mezun olmadan tek bir duruşma izlememek
Mühendislik	Fabrika, üretim hattı, arıza müdahalesi	Tıbbi cihazın nasıl üretildiğini görmemek
Mütercim tercümanlık	Gerçek çeviri ortamı, müşteri ilişkileri	Sözlü çeviri pratiğinin yokluğu
Psikoloji	Klinik uygulama, süpervizyon	Staj için kuruma ücret ödemek
Siyaset bilimi	Saha, kurum içi işleyiş	Kariyer planlama derslerinin genel kalması
İlahiyat	Mesleki uygulama ve rehberlik	Bölüm seçiminde öğrenciye danışılmaması

Tablo 3. Disiplinlere göre dile getirilen uygulamalı eğitim açığı

Kaynak: Oturum notları.

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Çince Mütercim Tercümanlık Bölümü öğrencisi, mütercim tercümanlık öğrencisi olarak sorunu şöyle özetledi: "Gerçek çeviri ortamlarını deneyimleme fırsatını pek bulamıyoruz. Oysa sözlü çeviri ve müşteri ilişkileri gibi konular yoğun pratik gerektirir." Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ise hukuk eğitiminin piyasa gerçekliğinden kopukluğunu, hocalarından en çok duyduğu cümle üzerinden aktardı: "Piyasa, dilekçe yazmayı bilmeyen ya da mahkeme salonunda nerede duracağını dahi bilmeyen avukatlarla dolu."

> *"Eğer okulda öğrendiğimiz her şeyi unutacak ve mezuniyetten sonra 180 derece farklı bir alana gireceksek, neden bu sıralarda yıllarca dirsek çürüttük?"*
>
> **Çankaya Üniversitesi öğrencisi**

Bu soru, oturumun en güçlü retorik müdahalelerinden biriydi. Çünkü meselenin yalnızca "daha fazla staj" olmadığını, eğitimin kendi vaadiyle ilgili bir meşruiyet sorunu olduğunu gösteriyordu. Üniversite, öğrenciye "burada öğrendiğin bilgi hayatta işine yarayacak" diyorsa, bu vaadi sınav kâğıdıyla değil, pratikle doğrulamak zorundadır.

Ancak katılımcıların hiçbiri teoriyi dışlamadı. Aksine, en net uyarı teoriyi savunanlardan geldi. Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi, "teorik eğitimi tartışırken onun önemini biraz göz ardı ettiğimizi düşünüyorum" diyerek uygulamalı eğitime geçmeden önce en az bir yıl güçlü bir

teorik altyapı alınması gerektiğini söyledi. Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ise dengeyi şu cümleyle kurdu: “Teorik bilgi olmadan pratik, pratik olmadan da teorik bilgi olmaz. Bunları ayırdığınız anda sistem çöker.”

> **POLITIKA ANLAMI**
>
> Talep, “teori yerine pratik” değil, “teoriyle birlikte pratik”tir. Bu nedenle hedef, uygulamalı eğitimin program bazında tanımlanması ve ölçülmesidir: Hangi dersin hangi pratik çıktısı var, öğrenci hangi ortamda kaç saat deneyim kazanıyor, bu deneyim nasıl değerlendiriliyor? Bu soruların yanıtı yoksa “uygulamalı eğitim” bir niyet beyanı olarak kalır.

3.2 Stajın 4 Krizi

Staj, oturumun en somut ve en çok tartışılan konusuydu. Katılımcıların anlatıları, tek bir sorun yerine birbiriyle bağlantılı dört krize işaret ediyor: erişim, nitelik, ücret ve denetim.

Erişim: Staj bulmak başlı başına bir sınav

Bazı bölümlerde staj zorunlu değil; öğrenci kendi imkânlarıyla staj arıyor. Ulusal Staj Programı’na başvurular uzun sürüyor, çıkan yerler alanla örtüşmeyebiliyor ve öğrencinin tek seçenek hakkı oluyor. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi, Ankara’da yaşamasına rağmen kendisine Kırıkkale’den staj çıktığını; bir arkadaşının ise alanıyla ilgisiz bir kurumda staj yapmak zorunda kaldığını anlattı. Bu tablo, stajın bir hak olarak değil, şansa bağlı bir fırsat olarak işlediğini gösteriyor.

Nitelik: Stajyer, öğrenen değil koşturan

Zorunlu stajı olan bölümlerde bile stajın içeriği çoğu zaman nitelikli değil. Çankaya Üniversitesi öğrencisi, stajyerlerin “adeta bir çiçekçi gibi koşturulduğu” bir düzenden söz etti. TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi, kendi okulunda staj zorunluluğu olmasına rağmen stajlarda aktif öğrenme alanı bulamadıklarını, daha çok pasif kaldıklarını söyledi. Erciyes Üniversitesi Mekatronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi ise sorunu mobbing ve kötü çalışma koşullarıyla genişletti: “Sadece staj yeri açarak pratik açığı kapatamayız.”

Ücret: Sembolik ödeme ya da ödeme yapma zorunluluğu

Ücret meselesi, oturumun en çarpıcı eşitsizlik başlığıydı. Çankaya Üniversitesi öğrencisi, bazı bölümlerde stajyerlere 5.000 TL gibi “son derece yetersiz, adeta sembolik” ödemeler yapıldığını söyledi. TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi ise psikoloji alanında tablonun tersine döndüğünü aktardı: Öğrenci, klinik uygulama ve staj için özel bir hastaneye 15.000 TL ile 45.000 TL arasında ödeme yapmak zorunda kalabiliyor. Yani staj, bazı alanlarda ücretli işgücü; bazılarında ise ücretli eğitim hizmetine dönüşüyor.

> *“Özel bir hastane staj için öğrenciden 15.000 TL ila 45.000 TL arasında ücret talep edebiliyor. Bu durum psikolojide ne yazık ki çok yaygın.”*
>
> **TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi**

Denetim: Kimse stajın niteliğini ölçmüyor

Katılımcılar, stajın denetlenmediğini ve stajyerin ucuz işgücü olarak görüldüğünü vurguladı. Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi, stajın devlet tarafından koordine edilmesi ve denetlenmesi

gerektiğini; aksi hâlde hak ihlallerinin önüne geçilemeyeceğini söyledi. Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ise sorumluluğun bir kısmını öğrencilere yükledi: “Düşük ücretler teklif edildiğinde ‘Hayır, ben bu işi bu şartlarda yapmayacağım’ diyebilmeliyiz.”

Kriz	Görünüm	Temsilci ifade	Sonuç
Erişim	Zorunlu olmayan stajlar, tek tercih, alan dışı yerleştirme	“Ankara’da olmama rağmen bana Kırıkkale’den staj çıktı”	Şansa bağlı fırsat
Nitelik	Angarya, pasif izleme, mobbing	“Stajyerler adeta bir çiçekçi gibi koşturuluyor”	Öğrenme değil çalıştırma
Ücret	Sembolik ödeme; bazı alanlarda öğrencinin ödemesi	“5.000 TL gibi sembolik maaşlar” / “15.000-45.000 TL”	Eşitsizliğin yeniden üretimi
Denetim	Niteliği ölçen kriter yok; şikâyet mekanizması zayıf	“Devlet tarafından koordine edilmesi ve denetlenmesi şart”	Hak ihlali riski

Tablo 4. Staj rejiminin dört krizi

Kaynak: Oturum notları ve katılımcı beyanları.

Bu dört krizin ortak sonucu, stajın eşitsizliği azaltan değil, yeniden üreten bir mekanizma hâline gelmesi. Ücreti karşılayabilen, doğru referansa sahip veya büyük şehirde yaşayan öğrenci daha nitelikli staja erişiyor; diğerleri ya sembolik ücretle çalışıyor ya da hiç staj yapamıyor. Bu nedenle staj politikası, bir “gençlik istihdamı” meselesi olduğu kadar bir **fırsat eşitliği** meselesidir.

> **2 FARKLI KITLIK, AYNI KOPUKLUK**
>
> Öğrenciler staj bulamadıklarını söylerken, salondaki sanayici nitelikli stajyer ve mühendis bulamadığını söyledi: “Biz sanayiciler olarak çalıştıracak nitelikli stajyer ve mühendis bulmakta büyük zorluk yaşıyoruz, adeta kapıda eleman arıyoruz.” İki taraf da haklı; sorun arz eksikliği değil, **eşleştirme, güven ve prosedür** sorunu. Bu nedenle çözüm, yalnızca kontenjan artırmak değil, öğrenci ile işyerini şeffaf kriterlerle buluşturan bir aracı mekanizma kurmaktır.

3.3 Rehberlik ve yönlendirme boşluğu

Bölüm seçimi tartışmasının altında, çok daha temel bir sorun yatıyordu: Öğrenciler, hayatlarının en belirleyici kararlarından birini yeterli bilgi, deneyim ve rehberlik olmadan veriyor. Bu bir “öğrenci kararsızlığı” değil, bir **karar mimarisi** sorunu.

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi, rehberlik sürecinin ne kadar yüzeysel olabildiğini çarpıcı bir örnekle anlattı: “Senin sesin çok derin, neden seslendirme sanatçısı olmuyorsun?” Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi, 24 tercihinin ilk 14’ünün lisede aldığı rehberlik doğrultusunda listeye eklendiğini, bölümüne ise 5. sıradaki tercihiyle yerleştiğini söyledi. TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi, öğretmenlerin “9. sınıftan itibaren bir hedefin yoksa yapamazsın” baskısını, hedef belirlemek için önce alanları öğrenmek gerektiği itirazıyla eleştirdi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi ise bölümünü kendi isteğiyle değil, ailesinin ve hocalarının yönlendirmesiyle seçtiğini söyledi.

Bu anlatıların ortak noktası, rehberliğin **bilgi vermek** ile **karar verdirmek** arasındaki farkı gözetmemesi. Öğrenciye “önü açık” bir bölüm söyleniyor; ama o bölümde hangi derslerin okutulduğu, iş hayatının nasıl olduğu, mezunların ne yaptığı anlatılmıyor. TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisinin ifadesiyle, “çoğu öğrenci istediği bölümden öte sıralamasına göre tercih yapıyor ve belki de adını ilk defa duyduğu bölüme giriyor.”

> *"İnsanların profillerine, karakterlerine veya hayat tercihlerine göre gerçekçi bir yönlendirme yapılmıyor. Son derece sığ yaklaşımlar mevcut."*
>
> **Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi**

Oturumda öne çıkan çözüm, **akran danışmanlığı** oldu. TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi, lise öğrencilerinin üniversite öğrencileriyle doğrudan buluşmasının, kariyer günlerinden daha etkili olacağını söyledi. Bu öneri, rehberliğin yalnızca öğretmen-öğrenci ilişkisi içinde değil, deneyim aktarımı yoluyla da kurulabileceğini gösteriyor. Aynı mantıkla, mezunlarla öğrencileri buluşturan yapılar da geliştirilebilir.

3.4 Bölüm seçiminin zamanlaması

Oturumun ikinci sorusu, bölüm seçiminin ne zaman yapılması gerektiğine ilişkindi. Katılımcıların büyük çoğunluğu, seçimin üniversiteye girişte değil, belirli bir ortak eğitimden sonra yapılmasını savundu. Ancak savunulan modeller ve gerekçeler farklıydı.

Model	Savunanlar	Ana gerekçe	Risk
Bir yıllık ortak çekirdek	Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi, Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi, Başkent Üniversitesi öğrencisi, Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi	Alanları tanıma, yanlış tercihi azaltma	Geçişte kontenjan ve danışmanlık yükü
İki yıl ortak + majör-minör	Ankara Üniversitesi öğrencisi, Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi	Daha derin keşif, disiplinler arası esneklik	Mezuniyet süresinin uzaması
Ana dal + alt dal	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi	İstihdam alanına göre uzmanlaşma	Alt dal seçiminin yine erken kalması
Geçişin kolaylaştırılması	Başkent Üniversitesi öğrencisi	Mevcut sistemde yanlış tercihin düzeltilmesi	Yüksek ortalama barajları
Lisede çözüm	TOBB ETÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi	Üniversitede havuz sisteminin yol açtığı yığılma	Lise rehberliğinin kapasitesi

Tablo 5. Bölüm seçimine ilişkin modeller ve itirazlar

Kaynak: Oturum notları.

En güçlü itiraz, TOBB ETÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisinden geldi. Sabancı ve TED üniversitelerindeki liberal eğitim deneyimine işaret ederek, ortak havuz sisteminin bilgisayar mühendisliği gibi popüler alanlarda yapay bir yığılma yarattığını; makine veya diğer mühendislikleri okumak isteyen öğrencilerin kontenjan yetersizliği nedeniyle dışarıda kaldığını söyledi. Bu itiraz, iyi niyetli bir esneklik önerisinin bile piyasa sinyalleriyle birleştiğinde yeni bir eşitsizlik üretebileceğini gösteriyor.

Bu nedenle rapor, tek bir modelin ülke çapında zorunlu hale getirilmesini önermiyor. Bunun yerine, **pilot uygulama**, **geçiş kolaylığı** ve **lise rehberliğinin güçlendirilmesi**nin birlikte kurgulanmasını öneriyor. Ortak çekirdek yıl, öğrencinin keşfini artırırken; kontenjan yönetimi ve danışmanlık olmadan yeni bir yığılma yaratabilir. Bu nedenle model seçimi, üniversitenin kapasitesine ve bölümün özelliklerine bırakılmalı; ulusal düzeyde yalnızca asgari çerçeve belirlenmelidir.

> *"Bölüm seçimini üniversiteye bırakmak yerine, lise düzeyinde verilecek nitelikli seçmeli dersler ve profesyonel yönlendirmelerle çözmek daha mantıklıdır."*
>
> **TOBB ETÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

3.5 Diploma enflasyonu ve kalite denetimi

Oturumda üniversite sayısı ve kontenjan artışı, ayrı bir başlık olarak değil; eğitimin niteliğini açıklayan bir arka plan olarak gündeme geldi. Erciyes Üniversitesi Mekatronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi, "binadan bozma, denetimden uzak çok fazla üniversitemiz var" diyerek sayısal artışın kaliteyle birlikte yönetilmediğini söyledi. TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi, 6 milyondan fazla üniversite öğrencisi ve 200'den fazla üniversiteye işaret ederek arz-talep dengesinin bozulduğunu vurguladı. Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ise hukuk fakültelerinin çokluğunu, mezunların mesleği icra etmeye hazır olmamasıyla ilişkilendirdi.

Bu tespitler, "üniversite sayısı azaltılsın" gibi basit bir reçeteye indirgenmemeli. Sorun, üniversite sayısının kendisi değil; **açılış, kontenjan ve mezuniyet kriterlerinin** nitelikle bağlantılı olmaması. Katılımcıların önerileri de bu yöndeydi: bölüm kontenjanlarına baraj getirilmesi, istihdam karşılığı olmayan programların kademeli olarak küçültülmesi, kütüphane-laboratuvar-kampüs standartlarının yasal güvenceye alınması.

> **GEÇIŞ DÖNEMINDE ADALET**
>
> Program kapatma veya kontenjan azaltma kararları, mevcut öğrencileri mağdur etmeden planlanmalıdır. Bu nedenle her küçültme kararına bir **okutma garantisi** (teach-out) ve **yatay geçiş kontenjanı** eşlik etmelidir. Aksi hâlde kalite reformu, bedelini en zayıf öğrencilerin ödediği bir tasarruf operasyonuna dönüşür.

3.6 Bölgesel eşitsizlik ve sanayi-üniversite kopukluğu

Staj tartışması, coğrafi bir eşitsizliği de görünür kıldı. Nitelikli staj ve istihdam imkânları büyük ölçüde İstanbul ve Ankara'da toplanmış durumda. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisinin Kırıkkale örneği, bir öğrencinin kendi şehrinde değil, ulaşım maliyetine katlanarak başka bir şehirde staj yapmak zorunda kalmasını anlatıyordu. Bir başka konuşmacı, Konya'daki bir sanayicinin "Endüstri mühendisi alırsam ona sadece ayak işlerini ve evrak işlerini yıkarım" sözünü aktardı. Bu zihniyet, mühendislik tercihlerini olumsuz etkiliyor ve Anadolu'dan büyükşehirlere göçü besliyor.

Buna karşılık sanayici temsilcisi, nitelikli eleman bulamadıklarını ve bürokratik prosedürlerin öğrenciyle sanayiciyi buluşturmadığını söyledi. Kendi firmalarının Özbekistan ve Sakarya Üniversitesi gibi kurumlarla özel protokoller imzalayarak öğrenci yetiştirdiğini aktardı. Bu örnek, çözümün yalnızca merkezi politikalarda değil, **yerel ve sektörel ortaklıklarda** da aranması gerektiğini gösteriyor.

Bölgesel eşitsizlik, yalnızca staj meselesi değil. Aynı zamanda bir **istihdam ve umut** meselesi: Genç, kendi şehrinde nitelikli bir gelecek göremediğinde göç ediyor; göç, kalanların da imkânlarını daraltıyor. Bu nedenle OSB'ler, belediyeler ve üniversiteler arasında kurulacak staj-istihdam köprüleri, bölgesel kalkınma politikasının parçası olarak görülmelidir.

3.7 Öğrenci refahı ve görünmeyen maliyetler

Eğitim tartışması çoğu zaman sınıf içi konularla sınırlanır. Oysa oturumda barınma, beslenme, ulaşım ve dijital erişim gibi konular, eğitimin "görünmeyen altyapısı" olarak öne çıktı. Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk

Fakültesi öğrencisi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik yapılarak öğrencilerin bütçe görüşmelerine, yemek ve barınma toplantılarına gözlemci üye olarak katılması gerektiğini söyledi. Bir başka katılımcı, kampüs hayatı, barınma ve ulaşım gibi temel haklarda öğrencilere doğrudan söz veya onay yetkisi verilmesini önerdi.

Bu talepler, "öğrenci refahı"nın bir lüks değil, eğitim hakkının parçası olduğu fikrine dayanıyor. Ücretli staj, barınma maliyeti, ulaşım ve dijital erişim; hepsi öğrencinin eğitime katılımını doğrudan etkiliyor. Maddi imkânı olmayan öğrenci, aynı eğitimi alsa bile aynı fırsatlara erişemiyor. Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisinin dediği gibi, "maddi imkânı olmayan bir öğrenci, iyi şartlardaki bir kişiyle aynı kulvarda yarışamadığı için yeteneği olsa bile bunu değerlendiremiyoruz."

> *"Yemek ve barınma da eğitim sisteminin bir parçasıdır."*
>
> **Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi**

3.8 Yapay zekâ çağında üniversitenin işlevi

Oturumun en güncel teması, yapay zekâ ve dijitalleşmenin üniversitenin işlevini nasıl dönüştürdüğüydü. TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi, "bilgi demokratikleşti ve her yerden ulaşılabilir oldu" diyerek üniversitenin yalnızca bilgi aktaran bir kurum olarak değerini yitirdiğini söyledi. Ona göre üniversite, entelektüel bir ortam olarak yeniden tanımlanmalı; dersler öğretmen merkezli olmaktan çıkıp öğrenci merkezli hale gelmeli.

Gazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi, aynı noktayı mühendislik perspektifinden tamamladı: "Yapay zekâ ile her formüle ve bilgiye saniyeler içinde ulaşabiliyoruz; asıl önemli olan bu bilgiyi işleyebilmek, analiz edebilmek ve üretebilmektir." TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi ise teorik bilginin yerini tutmayan bir şey olduğunu hatırlattı: Bir tıbbi cihazın üretim hatasını ancak fabrikada, pratik sırasında öğrenebiliyor. Bu üç ifade birlikte, üniversitenin geleceğini iki işlevde özetliyor: **eleştirel düşünme** ve **deneyimleyerek öğrenme**.

Dijitalleşme, aynı zamanda yeni bir eşitsizlik kaynağı. Dijital erişimi olmayan öğrenci, yapay zekâ araçlarından ve çevrimiçi kaynaklardan eşit biçimde yararlanamıyor. Bu nedenle dijital erişim, refah paketinin ayrılmaz parçası olarak görülmelidir. Aksi hâlde teknoloji, fırsat eşitliğini artırmak yerine mevcut eşitsizlikleri derinleştirir.

3.9 Birinci oturumun bilançosu

Birinci oturumun en önemli katkısı, eğitim sorunlarını birbirinden kopuk başlıklar olmaktan çıkarıp birbirine bağlı bir sistem olarak göstermesiydi. Teori-pratik kopukluğu, staj krizi, rehberlik boşluğu ve bölgesel eşitsizlik; hepsi aynı yapısal sorunun farklı yüzleri. Aşağıdaki tablo, oturumda öne çıkan tespitleri ve bunların raporun öneri numaralarıyla ilişkisini özetliyor.

#	Tespit	Kanıt (konuşmacı)	İlgili öneri
1	Teori-pratik kopukluğu	19 konuşmacı	Ö4
2	Staja erişimde eşitsizlik	9 konuşmacı	Ö8, Ö9
3	Staj ücreti ve sigorta eksikliği	6 konuşmacı	Ö8
4	Stajın niteliksizliği ve denetimsizliği	7 konuşmacı	Ö8, Ö9
5	Rehberlik ve kariyer yönlendirmesi	9 konuşmacı	Ö7
6	Bölüm seçiminin zamanlaması	13 konuşmacı	Ö6
7	Diploma enflasyonu ve kalite	5 konuşmacı	Ö12
8	Bölgesel eşitsizlik ve göç	3 konuşmacı	Ö10
9	Barınma, beslenme, ulaşım, dijital erişim	4 konuşmacı	Ö11

Tablo 6. Birinci oturumun tespit özeti

Kaynak: Oturum notları. Sayılar yaklaşıktır.

Tablodaki ilk üç sıra doğrudan **eğitim-istihdam geçişi**ne ait. Gençler için eğitimin anlamı, büyük ölçüde iş hayatına geçişte test ediliyor. Ancak bu geçişin kurallarını kimin belirlediği sorusu, ikinci oturumun merkezine yerleşen temsil ve katılım tartışmasına bağlanıyor. Raporun izleyen bölümü, tam olarak bu soruya odaklanıyor.

3.10 Öğrencilerin Önerileri

Birinci oturumda öğrenciler yalnızca sorun anlatmadı; çözüm de önerdi. Önerilerin bir kısmı mevcut uygulamaların düzeltilmesine, bir kısmı yeni bir modele dayanıyor. Öne çıkan başlıklar şunlar:

- Uygulamalı eğitimin program bazında zorunlu hale getirilmesi ve stajların müfredata entegre edilmesi.
- Mühendislikte son sınıfın zorunlu staja ayrılması; üç yıl ders, bir yıl uygulama modelinin denenmesi.
- Birinci ve ikinci sınıflar için devlet koordinasyonunda 3-4 haftalık kısa dönemli tematik stajlar.
- Bölüm seçiminin üniversiteye girişte değil, bir yıllık ortak çekirdek eğitimden sonra yapılması.
- İki yıl ortak temel eğitim ve ardından majör-minör modeline geçilmesi.
- Bölüm değiştirme koşullarının kolaylaştırılması; keyfi ortalama barajlarının kaldırılması.
- Lise öğrencilerine yönelik akran danışmanlığı ve bölüm tanıtımlarında ders içeriği ile istihdam verisinin paylaşılması.
- Üniversite ile sanayi arasında protokoller kurulması; staj ve istihdam için ortak havuz oluşturulması.
- Barınma, beslenme ve ulaşımın eğitim hakkının parçası olarak tanımlanması; bütçe süreçlerine öğrenci katılımı.
- Öğretim elemanlarının pedagojik niteliğinin ve özlük haklarının iyileştirilmesi.

4. İKİNCİ OTURUM: GENÇLERİN YASAMA GÜNDEMİ

4.1 Oturumun sorusu

İkinci oturum, birinci oturumdan farklı bir usulle yapıldı. Moderatör Av. 2. Oturum Moderatörü, listeye bağlı kalınmayacağını ve söz alma usulüyle ilerlenileceğini belirtti. Ardından katılımcılara tek bir soru yöneltildi: "Bugünden itibaren bulunduğumuz Meclis çatısı altında bir söz hakkınız olsaydı; Türkiye'de daha demokratik, daha özgürlükçü ve nitelikli bir eğitim sistemi için nasıl bir yasa önerisi sunardınız?"

Bu soru, tartışmanın çerçevesini değiştirdi. Katılımcılar artık yalnızca sorun anlatmıyor, çözümü yazılı bir öneriye dönüştürmeye çalışıyordu. Ortaya çıkan öneriler, gençlerin yasama diliyle kurduğu ilişkiyi göstermesi bakımından değerli. Önerilerin bir kısmı mevcut mekanizmaların canlandırılmasını, bir kısmı yeni kurumlar kurulmasını, bir kısmı ise anayasal ilkelerin güçlendirilmesini hedefliyor.

4.2 Öne çıkan yasa önerileri

Aşağıdaki tablo, ikinci oturumda sunulan öneriler ile birinci oturumda dile getirilen iki somut öneriyi (kısa dönemli tematik staj ve akran rehberliği) birlikte özetliyor. İkinci oturumda on dört katılımcı söz aldı; 12. katılımcı ise öğrencilerin bütçe yetkisine ilişkin karşı görüşünü dile getirdi. Raporun kendi öneri numaralandırması (Ö1-Ö12) bölüm 6'da ayrıca verilmiştir.

#	Öneri	Ana hüküm	Hedeflediği sorun
1	Öğrenci Birlikleri ve Senatoda Temsil	Öğrencilerce seçilen birlik; senatoda oy hakkı; müfredatta söz	Temsiliyet açığı
2	Üniversite Özerkliği ve Rektör Seçimi	Rektörün kurum içi bileşenlerce seçilmesi; tam şeffaflık	Atama ve vesayet
3	Müfredat Serbestliği	Kurumlara %30-50 müfredat belirleme serbestliği	2007'den beri değişmeyen müfredat
4	Şeffaf Bütçe ve Karar Gerekçesi	Bütçe dökümleri ve karar gerekçelerinin öğrenciye açılması	Güven ve hesap verebilirlik
5	Eğitimde Katılım, Fırsat Eşitliği ve Akademik Özgürlük Yasası	Üç sütunlu bütüncül çerçeve; yurt, dijital destek, ifade güvencesi	Parçalı ve yüzeysel düzenlemeler
6	Öğrenci Konseylerinin Canlandırılması	İzin yerine beyan esası; doğrudan bütçe kanalı	İşlevsiz konseyler
7	Erken İstihdam ve Mezun Destek Kanunu	Son yıl ders yükünün azaltılması; garantili işe yerleştirme	Deneyim tuzağı
8	Tevhid-i Tedrisat ve Eğitim Güvenliği Yasası	Eğitim birliği; pedagojik denetim; YÖK bağımlılığının azaltılması	Kalite ve güven sorunu
9	Üniversite Standartları Yasası	Kütüphane, laboratuvar ve kampüs için asgari standart	Bina üniversiteleri
10	Öğrenci Hakları Koruma Kalkanı	Disiplin soruşturmalarında hukuki destek; birliklere savunma yetkisi	Baskı ve keyfilik
11	Eğitimci Refahı	Öğretmen ve akademisyenlerin özlük haklarının iyileştirilmesi	Kadro yaşlanması
12	Genç Girişim Fonu	Üniversite bünyesinde hibeye dayalı girişim fonu	İşsizlik ve kadro yetersizliği
13	Kısa Dönemli Tematik Stajlar	1-2. sınıflar için 3-4 haftalık devlet koordineli staj	Erken deneyim eksikliği
14	Akran Rehberliği ve Kariyer	Lise öğrencisi ile üniversite öğrencisini buluşturan yapı	Yüzeysel yönlendirme

Tablo 7. Oturumlarda öne çıkan yasa ve politika önerileri

Kaynak: Oturum notları. Öneri adları, katılımcıların ifadelerine dayanılarak standartlaştırılmıştır.

Tablodaki önerilerin önemli bir kısmı, aslında yürürlükteki mekanizmaların daha işlevsel hale getirilmesini hedefliyor. Örneğin öğrenci konseyleri hukuken vardır; ancak etkisizdir. Müfredat esnekliği kısmen tanınmıştır; ancak pratikte merkezî denetim ağırdır. Bu nedenle yasama gündemi oluşturulurken "yeni kurum" ile "mevcut kurumun canlandırılması" arasındaki fark dikkatle korunmalıdır.

4.3 Ortak Zemin: 6 Uzlaşma

Önerilerin ayrıntıları farklı olsa da altı başlıkta güçlü bir ortak zemin oluştu:

1. **Temsiliyetin güçlendirilmesi.** Öğrenci temsiliyeti göstermelik olmaktan çıkarılmalı; seçimle gelen, yetkisi ve bütçesi olan bir yapıya dönüşmeli.
2. **Şeffaflık.** Bütçe, müfredat ve yönetim kararlarının gerekçeleri öğrencilerle paylaşılmalı.
3. **Uygulamalı eğitim.** Teori korunarak pratik, müfredatın kurucu parçası haline getirilmeli.
4. **Stajın düzenlenmesi.** Ücret, sigorta, denetim ve nitelik kriterleri yasal güvenceye kavuşturulmalı.
5. **Fırsat eşitliği.** Barınma, beslenme, ulaşım ve dijital erişim eğitim hakkının parçası sayılmalı.
6. **Akademik özgürlük.** Farklı fikirlerin korkusuzca tartışılabildiği, öğrencinin disiplin tehdidi hissetmediği bir ortam güvence altına alınmalı.

4.4 Ayrışma Hatları: 4 Tartışma

Ortak zemin kadar, ayrışma noktaları da rapor açısından değerli. Bu noktalar, siyasi partilerin ve YÖK'ün farklı tercihler yapabileceği alanları gösteriyor. Dört tartışma öne çıktı:

Tartışma	Bir görüş	Karşı görüş	Raporun değerlendirmesi
Özerklik ve standart	Üniversiteler tam özerk olmalı; rektör seçimle belirlenmeli.	Ulusal standartlar korunmalı; aksi hâlde nitelik uçurumu büyür.	Çerçeve standart + kurumsal esneklik; kademeli geçiş.
Öğrencinin bütçe yetkisi	Öğrenci temsilcisi bütçede oy hakkına sahip olmalı.	18-22 yaş grubunun milyonluk bütçelerde doğrudan kararı risklidir.	Oy hakkı yerine güçlü denetim, gerekçe görme ve itiraz hakkı.
Ortak çekirdek yıl	İlk yıl ortak dersler bölüm seçimini iyileştirir.	Popüler bölümlerde yığılma yaratır; lisede çözülmeli.	Pilot + kontenjan yönetimi; zorunlu tek model değil.
YÖK'ün rolü	YÖK kaldırılmalı veya kökten değişmeli.	Ani kaldırma kaos yaratır; stratejik planlama gerekir.	Yetki paylaşımı ve şeffaf standartlarla kademeli reform.

Tablo 8. İkinci oturumdaki ayrışma hatları

Kaynak: Oturum notları; değerlendirme rapora aittir.

Bu dört tartışma, "gençler ne istiyor?" sorusunun tek bir yanıtı olmadığını gösteriyor. Ancak ayrışmanın kendisi bir zenginlik: Farklı seçeneklerin maliyetleri ve riskleri konuşuldukça, politika tasarımı da daha sağlam hale geliyor. Raporun önerileri, bu ayrışmaları ortadan kaldırmak yerine **yönetilebilir** hale getirmeyi hedefliyor.

4.5 Öğrenci konseyleri ve siyasi yapılanmalar

Oturumun kapanış bölümü, en hassas konuya ayrıldı. Oturum Başkanı Oturum Başkanı, üniversitelerdeki öğrenci konseylerinin zaman zaman ideolojik grupların arka bahçesine dönüştüğünü, kendinden olmayanı dışlayan veya mezuniyet balosu gibi süreçleri ticari ranta çeviren yapılara büründüğünü söyledi. Soru netti: Konseyleri tamamen özgür bıraktığımızda bu tür kötüye kullanımların önüne nasıl geçilebilir?

Gazi Üniversitesi'nden Gazi Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümü öğrencisi, okulunda resmî bir konsey olduğunu ancak tamamen işlevsiz olduğunu söyledi. Ona göre üniversiteleri denetimsiz bir özgürlük alanına bırakmak kaos yaratabilir; belirli bir kontrol ve yasal çerçeve gereklidir. Bir başka Gazi öğrencisi, siyasi yapılanmaların varlığının bir gerçek olduğunu ancak artık geçmişteki kitlesel kavgalara dönüşmediğini; asıl sorunun idarenin özgürlükleri aşırı kısıtlaması olduğunu söyledi. Üçüncü bir öğrenci ise baskıların tamamen

bitmediğini, geçen yıl ODTÜ'deki barışçıl protestolara destek veren arkadaşlarının kampüs içinde fiziki ve sözlü şiddete maruz kaldığını aktardı.

> **3 DENGE**
>
> Katılımcıların anlatıları, üç dengeyi aynı anda kurmayı gerektiriyor: **(i) Özgürlük:** öğrenci örgütlenmesi izin rejimine değil, hukuk çerçevesine tabi olmalı. **(ii) Hesap verebilirlik:** seçim, bütçe ve karar gerekçeleri şeffaf olmalı. **(iii) Güvenlik:** şiddet, tehdit ve yıldırma karşısında etkili yaptırım uygulanmalı. Bu üçlüden biri eksik olduğunda ya vesayet ya da kaos doğuyor.

Rapor, konseylerin "tamamen serbest" ya da "tamamen kontrollü" olması ikilemini reddediyor. Önerilen model, **hukuk devleti içinde özgürlük**: Seçimler açık ve denetlenebilir, azınlık hakları korunur, bütçe şeffaf, şiddet ve ayrımcılık yaptırıma tabidir. Bu model, hem ideolojik işgali hem de idari vesayeti sınırlar.

4.6 İkinci oturumun bilançosu

İkinci oturum, gençlerin yalnızca sorun tespit eden değil, kurum tasarlayan bir aktör olduğunu gösterdi. Tablodaki önerilerin tamamı bir soruna işaret ediyor; ancak teknik olarak olgunlaştırılması gerekiyor. Özellikle "Tevhid-i Tedrisat" gibi sembolik referanslar, hukuk tekniği açısından dikkatli ele alınmalı; mevcut anayasal ve yasal çerçeveyle uyumu ayrıca değerlendirilmelidir.

Oturumun en güçlü yanı, önerilerin **hak temelli** bir dile yaslanmasıydı. Katılımcılar yalnızca "verimlilik" veya "istihdam" değil; söz hakkı, temsil, şeffaflık ve özgürlük üzerinden konuştu. Bu, eğitim reformunun aynı zamanda bir demokrasi reformu olduğu tezini destekliyor.

4.7 Öğrencilerin Kendi Sözleriyle

Aşağıdaki alıntılar, iki oturumda öne çıkan cümleler arasından seçildi. Katılımcılar yalnızca üniversite ve bölüm bilgisiyle anıldı; kişi adları kullanılmadı.

Eğitim ve iş hayatı

> *"Üniversiteler, portföyümüzü geliştirip yani bagajımızı doldurarak bizi iş hayatına hazırlaması gereken yerlerdir."*
>
> **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi**

> *"Piyasa, dilekçe yazmayı bilmeyen ya da mahkeme salonunda nerede duracağını dahi bilmeyen avukatlarla dolu."*
>
> **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi**

> *"Üniversiteler bizi iş hayatına, ekip yönetimine, kriz çözmeye ve sektör pratiğine hazırlamıyor."*
>
> **Gazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

> *"Şirketlerin işe alım süreçlerinde mezunlara verdikleri uzun oryantasyon ve eğitimlerden de üniversitelerdeki teorik ve pratik eğitimin yetersizliği net bir şekilde anlaşılıyor."*
>
> **Gazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

Staj ve emek

> *"Stajyerler adeta bir çiçekçi gibi koşturuluyor."*
>
> **Çankaya Üniversitesi öğrencisi**

> *"5.000 TL gibi son derece yetersiz, adeta sembolik maaşlar."*
>
> **Çankaya Üniversitesi öğrencisi**

> *"Özel bir hastane staj için öğrenciden 15.000 TL ila 45.000 TL arasında ücret talep edebiliyor."*
>
> **TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi**

> *"Stajyerlerin bir katma değer yarattığını hissetmesini ve mesleğine bağlanmasını sağlamak zorundayız. Sadece staj yeri açarak pratik açığı kapatamayız."*
>
> **Erciyes Üniversitesi Mekatronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

> *"Ankara'da olmama rağmen bana Kırıkkale'den staj çıktığı oldu."*
>
> **Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğrencisi**

> *"Biz sanayiciler olarak çalıştıracak nitelikli stajyer ve mühendis bulmakta büyük zorluk yaşıyoruz, adeta kapıda eleman arıyoruz."*
>
> **Sanayici temsilcisi**

Rehberlik ve bölüm seçimi

> *"Sesin çok derin, neden seslendirme sanatçısı olmuyorsun?"*
>
> **Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisinin aktardığı rehberlik görüşmesi**

> *"24 tercihim arasından 5. sıradaki tercihimle yerleştim. İlk 14 tercihim, lisede bana verilen rehberlik ve yönlendirmeler sonucu listeye eklenmiş bölümlerden ibaretti."*
>
> **Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi**

> *"Bir hedefimin olması için önce alanları öğrenmem gerekmez mi?"*
>
> **TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

> *"Ben bu bölümü kendi isteğimle seçmedim; daha çok ailemin ve hocalarımın yönlendirmesiyle girdim, kimse bana fikrimi sormadı."*
>
> **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi**

> *"Yanlış bölüm tercih etmiş bir insandan kurum içi geçiş için çok yüksek ortalamalar beklemek biraz absürt kaçıyor."*
>
> **Başkent Üniversitesi öğrencisi**

> *"Bölüm seçimini üniversiteye bırakmak yerine, lise düzeyinde verilecek nitelikli seçmeli dersler ve profesyonel yönlendirmelerle çözmek daha mantıklıdır."*
>
> **TOBB ETÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

Temsil, haklar ve özgürlük

> *"Öğrenciler sadece danışılan değil, karar veren tarafta olmalıdır."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

> *"Biz kendi okulumuzda rektörlükten basit bir su sebili talep etmek için dönemlerce uğraşıyoruz; tuvalet kapılarının tamiri aylarca sürüyor."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

> *"80 yaşındaki bir bürokratın bugünün dünyasındaki bir gencin ihtiyaçlarını tam olarak anlaması mümkün değildir."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

> *"Bir öğrencinin tek başına idare mahkemesine başvurmasını beklemek gerçekçi değildir."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

> *"Bir öğrenci dergisi basabilmek için okullardan bütçe alamıyor, adeta kırk takla atıyoruz."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

> *"Özgürlükçü olalım derken fırsat eşitsizliğini derinleştirmemeliyiz."*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

Gelecek ve üniversitenin işlevi

> *"Yapay zekâ ile her formüle ve bilgiye saniyeler içinde ulaşabiliyoruz; asıl önemli olan bu bilgiyi işleyebilmek, analiz edebilmek ve üretebilmektir."*
>
> **Gazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü öğrencisi**

> *"Üniversiteler sadece bir meslek okulu değil, aynı zamanda entelektüel bir ortamdır."*
>
> **TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi**

> *"Biz sahip çıkmadığımız sürece bu mesleklerin bir devamı yok."*
>
> **Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi**

5. TEMATİK ANALİZ: ORTAK KAYGILAR, AYRIŞAN ÇÖZÜMLER

Bu bölüm, iki oturumun bütününe bakarak tekrar eden temaları, bunların birbirleriyle ilişkisini ve tartışmanın sınırlarını analiz ediyor. Amaç, konuşmaları özetlemek değil; politika tasarımına girebilecek ortak bir dil çıkarmak.

5.1 Tema yoğunluğu

Oturumlardaki konuşmalar incelendiğinde en sık tekrarlanan temanın teori-pratik dengesizliği olduğu görülüyor. Ancak bu tema, tek başına bir "müfredat sorunu" değil; staj, rehberlik ve istihdamla bağlantılı bir sistem sorunu olarak ortaya çıkıyor. Aşağıdaki grafik, temalara değinen konuşmacı sayılarını yaklaşık olarak gösteriyor.

Şekil 2. Oturumlarda öne çıkan temalar

Kaynak: Oturum notları. Sayılar, ilgili temaya değinen konuşmacıların yaklaşık sayısıdır; istatistiksel temsil iddiası taşımaz.

Grafikte dikkat çeken üç nokta var. Birincisi, **ilk üç temanın birbirine yakınlığı**: teori-pratik, staj ve bölüm seçimi. Bu üç başlık, aslında aynı geçiş sürecinin farklı aşamaları. İkincisi, **temsiliyet temasının ilk beşe girmesi**: Öğrenciler yalnızca eğitimin içeriğinden değil, o içeriğe kimin karar verdiğinden de şikâyetçi. Üçüncüsü, **barınma ve bölgesel eşitsizlik gibi başlıkların görece düşük kalması**: Bu konular program sorularında yer almasına rağmen, tartışmanın merkezine daha az taşındı.

Tema	Konuşmacı	Tartışmadaki tipik ifade
Teori-pratik dengesizliği	19	"Okulda öğrendiğimizle hayatta yaptığımız arasında uçurum var."
Staj: erişim, nitelik, ücret	15	"Staj bulmak başlı başına bir sınav; bulunan staj ise angarya."
Bölüm seçimi ve ortak çekirdek	13	"Bölümü 18 yaşında, yeterli bilgi olmadan seçiyoruz."
Öğrenci temsiliyeti	10	"Danışılan değil, karar veren tarafta olmak istiyoruz."
Rehberlik ve kariyer	9	"Sesin kalın, seslendirme sanatçısı ol" düzeyinde yönlendirme.
Akademik ve ifade özgürlüğü	7	"Eleştiri, disiplin soruşturması tehdidi olmamalı."

Tema	Konuşmacı	Tartışmadaki tipik ifade
Üniversite sayısı ve kontenjan	5	“Binadan bozma, denetimden uzak çok üniversite var.”
Liyakat ve istihdam güvencesi	4	“Mezun olunca 3-5 yıl deneyim isteniyor.”
Barınma, beslenme, ulaşım	4	“Yemek ve barınma da eğitimin parçası.”
Bölgesel eşitsizlik ve göç	3	“İmkânlar İstanbul ve Ankara’da toplanmış.”
Yapay zekâ ve dijital dönüşüm	3	“Bilgi her yerde; önemli olan onu işleyebilmek.”
Eğitimcilerin özlük hakları	1	“Öğretmenlerin refahı artmadan sistem düzelmez.”

Tablo 10. Temalar, konuşmacı sayıları ve tipik ifadeler

Kaynak: Oturum notları. İfadeler, anlam korunarak kısaltılmıştır.

5.2 3 Kesişen Eksen

Temaların kesişiminde üç eksen belirginleşiyor: **eşitlik**, **özgürlük** ve **liyakat**. Bu üç kavram, gençlerin eğitim tartışmasını bir hak tartışmasına dönüştürüyor.

Eşitlik. Ücretli staj, barınma maliyeti, bölgesel imkân farkı ve dijital erişim; hepsi aynı soruyu soruyor: Aynı eğitimi alan iki öğrenci, aynı fırsatlara sahip mi? Katılımcıların yanıtı net biçimde “hayır”dı. Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisinin ifadesiyle, maddi imkânı olmayan öğrenci, yeteneği olsa bile bunu değerlendiremiyor. Eşitlik ekseni, bu nedenle yalnızca burs veya yurt meselesi değil; **eğitimin finansmanı ve erişilebilirliği** meselesi.

Özgürlük. Öğrenciler, hem ideolojik grupların baskısından hem de idari kısıtlamalardan şikâyetçi. Bu iki şikâyet birbirine zıt görünse de aynı kökten besleniyor: Kurumsal güvencenin yokluğu. Güvence olmadığında özgürlük ya güçlü grupların tahakkümüne ya da idarenin ihtiyatına teslim oluyor. Bu nedenle özgürlük ekseni, “denetimsizlik” değil; **hukuk devleti içinde güvence** anlamına geliyor.

Liyakat. Gençler, eğitimde ve istihdamda liyakatin zedelendiğini düşünüyor. Referans/torpil beklentisi, akademik kadro niteliği, stajyerin ucuz işgücü olarak görülmesi; hepsi liyakat ilkesine duyulan güveni aşındırıyor. Liyakat ekseni, aynı zamanda demokrasiye duyulan güvenle bağlantılı: “Kurallar herkes için aynı işlemiyorsa, sandık da adil bir sonuç üretmez” algısı güçleniyor.

5.3 Gençlerin dilinde demokrasi

Oturumda “demokrasi” kavramı soyut bir rejim tartışması olarak değil, gündelik deneyim üzerinden tanımlandı. Gençler için demokrasi; koridorda sözünün kesilmemesi, tuvalet kapısının aylarca tamir edilmemesi, stajda angarya verilmemesi, bölüm tercihinde fikrinin sorulması gibi somut anlarda tecrübe ediliyor.

Bu dil, üç temel talep etrafında düğümleniyor: **görünür olmak**, **değer görmek** ve **söz sahibi olmak**. Görünür olmak, taleplerin resmî bir kanala ulaşması; değer görmek, emeğin ve zamanın ciddiye alınması; söz sahibi olmak ise kararın nesnesi değil öznesi olmak. Bu üç talep, klasik temsil tartışmasının ötesine geçen bir **onur ve tanınma** boyutu taşıyor.

> *“Öğrenciler sadece danışılan değil, karar veren tarafta olmalıdır.”*
>
> **İkinci Oturum katılımcısı**

Bu cümle, raporun en çok tekrarlanabilecek taleplerinden biri. Ancak “karar veren tarafta olmak” talebi, teknik olarak iyi tasarlanmadığında popülist bir katılım söylemine dönüşebilir. Bu nedenle rapor, katılımı **yetki**, **şeffaflık** ve **hesap verebilirlik** üçlüsü içinde tanımlıyor: Yetki olmadan katılım danışmanlık; şeffaflık olmadan yetki keyfilik; hesap verebilirlik olmadan ikisi de güven üretmez.

5.4 Söylenmeyenler: bir sonraki oturumun gündemi

Bir raporun en değerli kısmı bazen söylenmeyenlerdir. Etkinlik soru havuzundaki 60 başlık arasında iklim krizi, toplumsal cinsiyet eşitliği, engellilik, medya okuryazarlığı, yerel yönetimler, yabancı uyruklu öğrenciler ve dijital uçurum gibi başlıklar yer alıyordu. Ancak oturumlarda bu başlıklar ya hiç açılmadı ya da yalnızca birkaç cümlede geçti.

Bunun bir nedeni, oturumun zaman kısıtı ve soruların odağı olabilir. Bir diğer nedeni, katılımcıların gündelik ve acil sorunlara öncelik vermesi. Yine de bu boşluk, bir sonraki oturumun tasarımı için önemli bir veri. Aşağıdaki başlıklar, bir sonraki Gençokrasi oturumunun gündemine alınabilir:

- **Engellilik ve erişilebilirlik.** Kampüslerin fiziki erişilebilirliği, dijital materyallerin erişilebilirliği ve dezavantajlı grupların temsiliyeti.
- **Toplumsal cinsiyet eşitliği.** Akademik kadrolarda, öğrenci konseylerinde ve staj yerleştirmelerinde eşitlik; güvenli kampüs.
- **İklim ve sürdürülebilirlik.** Üniversitelerin çevre politikaları, kampüslerin iklim krizine katkısı ve öğrencinin karar süreçlerine katılımı.
- **Medya okuryazarlığı ve dijital yurttaşlık.** Dezenformasyon, yapay zekâ etiği ve dijital haklar.
- **Yerel yönetimler.** Belediyelerin barınma, ulaşım ve staj politikalarındaki rolü; öğrenci meclisleri.
- **Yabancı uyruklu öğrenciler.** Uyum, ayrımcılık ve çok kültürlü kampüs yaşamı.

Bu başlıkların eklenmesi, etkinliğin kapsayıcılığını artırır; ancak oturum süresinin sınırlı olduğu gerçeğini de hesaba katmak gerekir. Bu nedenle bir sonraki oturumun, ana oturum + tematik çalıştaylar biçiminde kurgulanması öneriliyor. Böylece hem derinlik hem kapsayıcılık sağlanabilir.

5.5 Disiplinler arası farklar

Aynı tema farklı bölümlerde farklı biçimlerde ortaya çıktı. Hukuk öğrencileri adliye ve duruşma pratiğine, mühendislik öğrencileri üretim ve laboratuvar deneyimine, psikoloji öğrencileri klinik süpervizyon ve staj ücretine, siyaset bilimi öğrencileri saha ve kurum içi işleyişe odaklandı. Bu farklar, tek tip bir uygulamalı eğitim modelinin işlemeyeceğini gösteriyor.

Bölüm	Öne çıkan sorun	Öncelikli talep
Hukuk	Duruşma salonu, dilekçe ve adliye işleyişinin görülmemesi	Zorunlu ve denetimli staj
Mühendislik	Fabrika, üretim hattı ve arıza müdahalesinin görülmemesi	Uygulamalı ders ve staj kotası
Mütercim tercümanlık	Gerçek çeviri ortamı ve müşteri ilişkileri deneyiminin yokluğu	Sektörle ortak proje
Psikoloji	Klinik uygulama ve süpervizyon; staj için ücret ödenmesi	Ücretsiz ve denetimli staj
Siyaset bilimi ve kamu yönetimi	Saha ve kurum içi işleyişin teoride kalması	Kariyer planlama ve staj
İlahiyat	Mesleki uygulama ve rehberlik eksikliği	Bölüm seçiminde öğrenci görüşü

Tablo 9. Bölümlere göre öne çıkan sorunlar ve talepler

Kaynak: Oturum notları.

Ortak nokta, teori ile pratik arasındaki kopukluk. Ancak bu kopukluğun giderilme biçimi bölüme göre değişiyor. Hukukta mahkeme salonu ziyareti ve dilekçe atölyesi öne çıkarken, mühendislikte fabrika stajı ve laboratuvar; psikolojide süpervizyon ve etik eğitim; mütercim tercümanlıkta gerçek metinlerle çalışma öne çıkıyor. Bu nedenle öneriler, program bazında farklılaştırılmadan uygulanırsa etkisiz kalır.

Bölümler arası bir başka fark, sorunun maliyet boyutunda ortaya çıktı. Psikoloji öğrencileri staj için kuruma ücret öderken, mühendislik öğrencileri stajyerlik ücretinin düşüklüğünden şikâyet etti. Hukuk öğrencileri ise staj bulma sürecinde referans ve büro kapasitesinin belirleyici olduğunu anlattı. Aynı "staj sorunu" farklı bölümlerde farklı bir eşitsizlik mekanizması üretiyor.

5.6 Kuşaklar arası algı farkı

Oturumun en ilginç anlarından biri, öğrencilerle sanayici temsilcisinin staj konusunda birbirine zıt tespitlerle karşılaşmasıydı. Öğrenciler staj bulamadıklarını söylerken, sanayici nitelikli stajyer ve mühendis bulamadığını söyledi. İki taraf da aynı kopukluktan şikâyetçiydi; ancak sorunun kaynağını farklı yerlere yerleştiriyordu.

Öğrencilerin bir kısmı, sanayinin mühendise yeterince değer vermediğini düşünüyor. Bir katılımcının aktardığı "Endüstri mühendisi alırsam ona sadece ayak işlerini ve evrak işlerini yıkarım" sözü, bu algıyı somutlaştırıyor. Sanayici ise bürokratik prosedürlerin ve eşleştirme mekanizmalarının yetersizliğinden yakınıyor. İki taraf da haklı; ancak birbirini duymadığı için aynı sorunun farklı yüzlerini konuşuyor.

Bu algı farkı, yalnızca iletişim eksikliğinden kaynaklanmıyor. Öğrencinin işgücü piyasasına dair bilgisi çoğu zaman kulaktan dolma; sanayicinin öğrenciye dair bilgisi ise kısa staj deneyimleriyle sınırlı. Aracı kurumların, mentorluk programlarının ve ortak projelerin güçlendirilmesi, bu karşılıklı algıyı düzeltmenin en somut yolu. Aksi hâlde her iki taraf da kendi kıtlığını yaşamaya devam eder.

6. POLİTİKA ÖNERİLERİ

6.1 Öneri mimarisi

Raporun önerileri, üç katmanlı demokrasi açığı çerçevesine karşılık gelen beş eksende düzenlenmiştir. Toplam on iki öneri, kısa vadede uygulanabilecek adımlarla orta vadeli yapısal reformları bir arada tutmayı hedefliyor. Her öneri; yapılacak işi, muhatabı, süreyi ve başarı göstergesini içeriyor.

Eksen	Öneriler	Hedeflediği katman
A. Katılım ve yönetişim	Ö1-Ö3	Kurumsal demokrasi
B. Eğitim ve müfredat	Ö4-Ö7	Sınıf içi demokrasi
C. Staj ve istihdam	Ö8-Ö10	Eğitim-istihdam geçişi
D. Fırsat eşitliği ve refah	Ö11	Eşitlik
E. Kalite, liyakat ve bölgesel denge	Ö12	Ulusal demokrasi ve güven

Tablo 11. Öneri mimarisi

Kaynak: Rapor.

6.2 Katılım ve yönetişim

Bu eksen, öğrencinin üniversite yönetimindeki yerini yeniden tanımlıyor. Öneriler, temsilin göstermelik olmaktan çıkarılmasını, kararların gerekçeleriyle birlikte görünür olmasını ve öğrencinin hak ihlalleri karşısında korunmasını hedefliyor.

No	Öneri	Ne yapar?	Muhatap	Süre	Gösterge
Ö1	Öğrenci temsiliyeti ve senato katılımı	Her üniversitede gizli oyla seçilen öğrenci birliği kurar; başkanı senatoda oy hakkıyla temsil edilir; bütçe, müfredat ve öğrenci hizmetleri komisyonlarında yer alır. Azınlık temsili güvenceye alınır.	TBMM, YÖK, üniversiteler	0-12 ay	Yasal düzenleme; seçim yapılan kurum oranı; senatoda temsil
Ö2	Şeffaflık ve hesap verebilirlik	Yıllık bütçe, karar gerekçeleri ve öğrenci etki raporu erişilebilir platformda yayımlanır; bilgi edinme başvuruları için azami süre tanımlanır.	Üniversiteler, YÖK, Kamu Denetçiliği	0-12 ay	Yayımlanan rapor sayısı; yanıt süresi; şeffaflık endeksi
Ö3	Öğrenci hakları koruma mekanizması	Bağımsız öğrenci hakları birimi/ombudsman kurar; disiplin süreçlerinde ücretsiz hukuki destek ve gerekçeli karar güvencesi sağlar; ayrımcılık ve şiddet için etkili yaptırım getirir.	TBMM, üniversiteler, barolar	6-18 ay	Başvuru sayısı; çözüm süresi; iptal edilen disiplin kararı oranı

Tablo 12. Katılım ve yönetişim önerileri

Kaynak: Rapor.

Uygulama. Ö1'in en kritik unsuru, öğrenci birliğinin "danışma organı" değil, **oy hakkı olan bir kurul** olarak tanımlanmasıdır. Ancak oy hakkı, beraberinde eğitim ve kapasite desteği gerektirir. Bu nedenle seçilen temsilcilere yönelik bütçe okuryazarlığı, müfredat tasarımı ve hak temelli savunuculuk eğitimleri verilmelidir. Aksi hâlde temsilcilik, yeni bir bürokratik katmana dönüşür. Mevcut öğrenci konseyleri korunarak güçlendirilebilir; önemli olan adın ne olduğu değil, yetkinin ve hesap verebilirliğin yasal güvenceye bağlanmasıdır.

6.3 Eğitim ve müfredat

Bu eksen, sınıf içi demokrasiyi ve eğitimin niteliğini birlikte ele alıyor. Öneriler, teoriyi zayıflatmadan uygulamalı eğitimi güçlendirmeyi, müfredatı yerinden ve katılımcı biçimde güncellemeyi, bölüm seçimini daha bilinçli hale getirmeyi hedefliyor.

No	Öneri	Ne yapar?	Muhatap	Süre	Gösterge
Ö4	Uygulamalı eğitim ve program akreditasyonu	Lisans programlarında en az %30 uygulamalı eğitim (laboratuvar, klinik, saha, atölye, staj) tanımlar; program çıktılarını akreditasyon ölçütüne bağlar; uygulama altyapısına ayrı bütçe ayırır.	YÖK, üniversiteler, meslek örgütleri	6-24 ay	Uygulamalı ders oranı; akredite program sayısı; istihdam oranı
Ö5	Müfredat esnekliği	Ulusal çekirdek standartları koruyarak kurumlara %30-50 müfredat serbestliği tanır; değişikliklerin gerekçesini ve paydaş görüşlerini yayımlar; beş yılda bir gözden geçirme zorunluluğu getirir.	TBMM, YÖK	6-24 ay	Serbestlik oranı; güncellenen program sayısı; paydaş katılımı
Ö6	Bölüm seçimi ve geçiş esnekliği	Beş üniversitede bir yıllık ortak çekirdek pilotu başlatır; bölüm değişiminde kontenjan ve yeterlilik esası getirir; keyfi ortalama barajlarını kaldırır; majör-minör imkânı tanır.	YÖK, üniversiteler	12-30 ay	Pilot üniversite sayısı; geçiş oranı; memnuniyet
Ö7	Kariyer okuryazarlığı ve akran rehberliği	Ortaokuldan itibaren kariyer okuryazarlığı dersi ekler; lise öğrencisi ile üniversite öğrencisini buluşturan akran danışmanlığı platformu kurar; bölüm tanıtımlarında ders içeriği ve istihdam verisi yayımlar.	MEB, YÖK, üniversiteler, STK'lar	6-18 ay	Programa katılan lise sayısı; memnuniyet; bölüm değiştirme oranı

Tablo 13. Eğitim ve müfredat önerileri

Kaynak: Rapor.

Uygulama. Ö4'teki %30 hedefi, her programa aynı oranı dayatmak için değil, bir **asgari eşik** tanımlamak için öneriliyor. Hukuk, tıp, mühendislik ve sosyal bilimlerde uygulamanın biçimi farklıdır. Bu nedenle oran, program akreditasyon kuruluşları tarafından disipline göre yorumlanmalı; ancak hiçbir program "uygulamasız" mezun vermemelidir.

6.4 Staj ve istihdam

Staj, raporun en somut ve en hızlı müdahale edilebilir alanı. Öneriler, stajı bir "iyilik" olmaktan çıkarıp **hak ve yükümlülük** çerçevesine oturtuyor; eşleştirmeyi şeffaf hale getiriyor ve bölgesel eşitsizliği azaltmayı hedefliyor.

No	Öneri	Ne yapar?	Muhatap	Süre	Gösterge
Ö8	Staj reformu	Stajda asgari ücret, zorunlu sigorta, yazılı sözleşme, işyeri denetimi ve öğrenme çıktısı sorumlusu tanımlar; öğrenciden ücret alınmasını yasaklar; angarya niteliğindeki stajları yaptırıma bağlar.	TBMM, ÇSGB, YÖK, meslek örgütleri	0-12 ay	Sigortalı staj oranı; ücretli staj oranı; denetim sayısı
Ö9	Ulusal staj eşleştirme platformu	Tek başvuru, çok tercih, alan uyumu ve coğrafi denge sağlar; öğrenciye seçenek sunar; işyeri puanlaması ve şikâyet kanalı kurar.	YÖK, ÇSGB, İŞKUR	6-18 ay	Kayıtlı işyeri; eşleşme oranı; alan uyumu
Ö10	Bölgesel ve tematik staj ekosistemi	OSB-üniversite protokolleri kurar; 1-2. sınıflar için 3-4 haftalık tematik stajlar açar; Anadolu'da nitelikli staj kotası ve ulaşım/barınma desteği sağlar; uzaktan staj imkânı tanır.	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OSB'ler, belediyeler, üniversiteler	6-24 ay	Bölgesel staj sayısı; göç eğilimi; işyeri memnuniyeti

Tablo 14. Staj ve istihdam önerileri

Kaynak: Rapor.

Uygulama. Staj reformunun en büyük riski, küçük ve orta ölçekli işletmelerin maliyet artışı nedeniyle stajyer kabul etmekten vazgeçmesi. Bu nedenle asgari ücret desteği, sigorta primi teşviki ve vergi indirimi gibi araçlarla işveren desteklenmeli; ancak destek, denetim ve nitelik kriterine bağlanmalıdır. Aksi hâlde reform, staj arzını daraltabilir.

6.5 Fırsat eşitliği ve refah

Öğrenci refahı, eğitim hakkının görünmeyen altyapısı. Barınma, beslenme, ulaşım ve dijital erişim olmadan eğitime katılım mümkün değil. Bu eksendeki öneri, bu dört başlıkta asgari bir standart tanımlıyor.

No	Öneri	Ne yapar?	Muhatap	Süre	Gösterge
Ö11	Öğrenci refahı asgari paketi	Yurt kapasitesini artırır; ücretsiz veya destekli yemek, ulaşım indirimi, dijital cihaz ve internet desteği sağlar; bu hizmetleri yasal asgari standarda bağlar; ihtiyaç analizini öğrenciyle birlikte yapar.	TBMM, GSB, belediyeler, üniversiteler	0-12 ay	Yurt karşılama oranı; yemek desteği; dijital erişim

Tablo 15. Fırsat eşitliği ve refah önerisi

Kaynak: Rapor.

Uygulama. Refah paketi, yalnızca merkezi bütçeyle değil, belediye ve özel sektör iş birlikleriyle de finanse edilebilir. Ancak finansman kaynağı ne olursa olsun, hizmete erişim **hak temelli** olmalı; öğrencinin başarısına veya ailesinin gelirine bağlı bir "lütuf" olarak kurgulanmamalıdır.

6.6 Kalite, liyakat ve bölgesel denge

Son eksen, sistemin bütününe ilişkin güven sorununu ele alıyor. Üniversite açma ve kontenjan politikaları, akademik liyakat, eğitimcilerin özlük hakları ve bölgesel eşitsizlik; hepsi aynı kümeye ait.

No	Öneri	Ne yapar?	Muhatap	Süre	Gösterge
Ö12	Kalite barajı, liyakat ve eğitimci refahı	Yeni üniversite/program açılışını kütüphane, laboratuvar, öğretim üyesi ve istihdam verisine bağlar; kontenjan barajı getirir; akademik liyakati ölçülebilir kılar; öğretmen ve akademisyenlerin özlük haklarını iyileştirir.	TBMM, YÖK, Hazine ve Maliye Bakanlığı	12-36 ay	Kriterleri karşılayan kurum oranı; öğrenci/öğretim üyesi oranı; eğitimci ücret endeksi

Tablo 16. Kalite, liyakat ve bölgesel denge önerisi

Kaynak: Rapor.

Uygulama. Kalite barajı, "küçük üniversiteler kapatılsın" anlamına gelmiyor. Amaç, her kurumun asgari bilimsel ve fiziki altyapıya sahip olmasını sağlamak. Bu nedenle kapatma yerine **birleşme, uzmanlaşma ve ortak program** modelleri teşvik edilmeli; mevcut öğrenciler için okutma garantisi korunmalıdır.

6.7 Uygulama takvimi

Önerilerin tamamı aynı anda hayata geçirilemez. Aşağıdaki takvim, kısa vadeli güven artırıcı adımlarla orta vadeli yapısal reformları sıralıyor.

Dönem	Adımlar	Çıktı
0-6 ay	Kanun teklifi iskeletinin teknikleştirilmesi; paydaş toplantıları; pilot üniversite ve illerin seçimi; staj ücreti ve denetim taslağı	Teklif taslağı; pilot protokolü; etki analizi çerçevesi
6-18 ay	Pilot uygulamalar (5 üniversite, 3 il); staj platformunun MVP'si; öğrenci birliği seçimleri; akran rehberliği ağı	Pilot raporu; platform; seçim sonuçları
18-36 ay	Yaygınlaştırma; mevzuat revizyonu; etki değerlendirmesi; kalite barajı ve refah paketinin ulusal uygulaması	Ulusal uygulama; etki raporu; revizyon önerileri

Tablo 17. Üç aşamalı uygulama takvimi

Kaynak: Rapor.

6.8 İzleme göstergeleri

Reformun başarısı, yalnızca çıkarılan kanun sayısıyla değil, öğrencinin deneyiminde yarattığı değişimle ölçülmelidir. Aşağıdaki göstergeler, üç yıllık bir izleme çerçevesi öneriyor. Başlangıç değerleri, uygulama öncesinde bağımsız bir veri çalışmasıyla tespit edilmelidir.

Gösterge	Veri kaynağı	2028 hedefi
Senatoda oy hakkına sahip öğrenci birliği bulunan üniversite oranı	YÖK / üniversite raporları	Pilotların tamamı; ulusal yaygınlaştırma
Stajı sigortalı ve yazılı sözleşmeli yapan öğrenci oranı	ÇSGB / İŞKUR	Asgari %80
Öğrenciden ücret alınan staj programı sayısı	Üniversite / meslek örgütü denetimi	Sıfır
Programların uygulamalı ders oranı	YÖK akreditasyon verisi	Tüm programlarda asgari %30
Bölüm değiştiren öğrenci oranı ve memnuniyeti	YÖK / üniversite anketi	Erişimin artması; memnuniyet +10 puan

Gösterge	Veri kaynağı	2028 hedefi
Yurt başvurusu karşılanma oranı	GSB / KYK	Asgari %90
Öğrenci hakları başvurularının ortalama çözüm süresi	Ombudsman / üniversite	30 gün
Mezunların alanında istihdam oranı (12. ay)	TÜİK / YÖK / İŞKUR	Ölçülebilir artış

Tablo 18. İzleme göstergeleri

Kaynak: Rapor. Hedefler, pilot sonuçlarına göre güncellenmelidir.

6.9 Riskler ve önlemler

Her reformun olduğu gibi bu önerilerin de riskleri var. Aşağıdaki tablo, başlıca riskleri ve bunları yönetmek için önerilen önlemleri özetliyor.

Risk	Olası etki	Önlem
Maliyet ve bütçe kısıtı	Staj ücreti, yurt ve dijital desteklerin sürdürülebilirliği	Aşamalı uygulama; kamu-özel iş birliği; AB ve kalkınma ajansı fonları
Kurumsal direnç	Öğrenci temsiliyeti ve şeffaflık düzenlemelerinin sulandırılması	Yasal güvence; kamuoyu denetimi; bağımsız izleme
Kapasite eksikliği	Pilotların niteliksiz uygulanması	Öğretim üyesi eğitimi; akran öğrenmesi; teknik destek birimi
Eşitsizliğin derinleşmesi	Pilot üniversiteler lehine yeni bir hiyerarşi	Kontenjan ve kaynak dağıtımında denge; bölgesel kota
Siyasi kutuplaşma	Reformun tarafgirlik tartışmasına sıkışması	Gençlik etki analizi; çok partili istişare; veri temelli iletişim
Veri eksikliği	Göstergelerin ölçülememesi	Başlangıç verisi çalışması; ortak veri seti; yıllık raporlama

Tablo 19. Riskler ve önlemler

Kaynak: Rapor.

6.10 Öneri özeti

Aşağıdaki tablo, on iki öneriyi tek bir bakışta özetliyor. “Öncelik” sütunu, ilk 18 ayda ivme kazanması gereken adımları gösteriyor; bu, diğer önerilerin ertelenmesi anlamına gelmiyor.

No	Öneri	Eksen	Muhatap	Öncelik
Ö1	Öğrenci temsiliyeti ve senato katılımı	A. Katılım	TBMM, YÖK	Yüksek
Ö2	Şeffaflık ve hesap verebilirlik	A. Katılım	Üniversiteler, YÖK	Yüksek
Ö3	Öğrenci hakları koruma mekanizması	A. Katılım	TBMM, üniversiteler	Orta
Ö4	Uygulamalı eğitim ve akreditasyon	B. Eğitim	YÖK, üniversiteler	Yüksek
Ö5	Müfredat esnekliği	B. Eğitim	TBMM, YÖK	Orta
Ö6	Bölüm seçimi ve geçiş esnekliği	B. Eğitim	YÖK	Orta
Ö7	Kariyer okuryazarlığı ve akran rehberliği	B. Eğitim	MEB, YÖK	Yüksek
Ö8	Staj reformu	C. Staj	TBMM, ÇSGB	Yüksek
Ö9	Ulusal staj eşleştirme platformu	C. Staj	YÖK, İŞKUR	Yüksek
Ö10	Bölgesel ve tematik staj ekosistemi	C. Staj	Sanayi, OSB’ler, belediyeler	Orta
Ö11	Öğrenci refahı asgari paketi	D. Refah	TBMM, GSB, belediyeler	Yüksek
Ö12	Kalite barajı, liyakat ve eğitimci refahı	E. Kalite	TBMM, YÖK	Orta

Tablo 20. On iki önerinin özeti

Kaynak: Rapor.

Bu on iki öneri, birbirini tamamlayan bir bütün olarak okunmalıdır. Temsiliyet olmadan şeffaflık, şeffaflık olmadan staj denetimi, staj denetimi olmadan liyakat güvencesi kalıcı olmaz. Komisyon görüşmelerinde önerilerin tek tek ele alınması kadar, aralarındaki bu bağın korunması da önemlidir.

6.11 Pilot Uygulama Senaryoları

Önerilerin tamamının aynı anda uygulanması ne mali açıdan ne de idari kapasite açısından gerçekçi. Bu nedenle üç başlıkta pilot uygulama öneriliyor. Pilotlar, ulusal yaygınlaştırmadan önce maliyet, kapasite ve etki konusunda somut veri üretebilir.

Pilot 1: 5 Üniversitede Ortak Çekirdek Yıl

Beş üniversitede, seçilen fakültelerde bir yıllık ortak çekirdek program uygulanır. Öğrenciler ilk yıl disiplinlerine ilişkin temel dersleri ve farklı alanlara giriş derslerini alır; ikinci yıl bölüm seçimini yapar. Pilotun amacı, bölüm değiştirme oranını ve öğrenci memnuniyetini ölçmek. Kontenjan yönetimi merkezi olarak yapılır; popüler bölümlerde yapay yığılmayı önlemek için ikinci yıl kontenjanları önceden ilan edilir.

Pilotun başarı ölçütleri üç başlıkta tanımlanabilir: öğrencinin ilk yıl sonunda bölüm tercihinden memnuniyeti, ikinci sınıfa geçişte bölüm değiştirme talebi ve akademik başarı. Pilot sonunda, ortak çekirdek yılın mezuniyet süresini uzatıp uzatmadığı da ayrıca değerlendirilir. Uygulama gönüllü üniversitelerle sınırlı tutulur; zorunlu bir ulusal modele geçiş için en az iki yıllık veri beklenir.

Pilot 2: Üç ilde staj eşleştirme ve ücret desteği

Üç ilde, üniversiteler, İŞKUR ve organize sanayi bölgeleri ortak bir staj havuzu kurar. Öğrenci tek başvuruyla birden fazla işyerine başvurabilir; alan uyumu ve ulaşım mesafesi eşleştirmede dikkate alınır. Staj sözleşmesi,

sigorta ve asgari ücret desteği standart hale getirilir. Küçük işletmeler için sigorta primi ve ücret desteği sağlanır; destek, denetim ve öğrenme çıktısı raporuna bağlanır.

Pilotun amacı, staj arzını daraltmadan niteliği artırmak. Bu nedenle destek alan işletmelerin stajyere angarya iş vermesi, öğrenme çıktısı tanımlamaması veya ücret almaması durumunda destek kesilir. Pilot sonunda staj bulma süresi, alan uyumu, sigortalılık oranı ve öğrenci memnuniyeti ölçülür. Üç ilin seçiminde biri metropol, biri Anadolu sanayi şehri, biri de göç veren bir il olmak üzere farklı profiller dikkate alınır.

Pilot 3: Öğrenci birliği, şeffaflık ve hak koruma

Beş üniversitede öğrenci birliği seçimleri yapılır; birlik başkanı senatoda oy hakkıyla temsil edilir. Bütçe ve karar gerekçeleri, üniversitenin internet sitesinde yayımlanır. Öğrenci hakları birimi, disiplin süreçlerinde öğrenciye ücretsiz hukuki destek sağlar. Pilotun amacı, temsilin karar kalitesine ve öğrencinin kuruma güvenine etkisini ölçmek.

Bu pilotta en önemli risk, temsilin yeni bir bürokratik katmana dönüşmesi. Bunu önlemek için birliğin gündemi öğrenci talepleriyle sınırlandırılır; toplantı tutanakları açık olur; yıllık öğrenci etki raporu yayımlanır. Başarı ölçütleri arasında öğrencinin karar süreçlerine katılım algısı, disiplin başvurularının çözüm süresi ve bütçe kararlarına ilişkin bilgi düzeyi yer alır.

6.12 Önerilerin Olası Etkileri

Önerilerin etkisi, uygulama hızına ve kurumların kapasitesine göre değişecek. Yine de üç zaman diliminde beklenen sonuçları ayırt etmek mümkün. Kısa vadede güven artırıcı adımlar, orta vadede kurumsal davranış değişikliği, uzun vadede ise eğitim-istihdam ilişkisinde yapısal bir iyileşme bekleniyor.

Katılım başlığında kısa vadeli etki, öğrencinin taleplerinin görünür hale gelmesi. Orta vadede öğrenci temsilcisinin karar kalitesine katkı yapması, uzun vadede ise üniversite yönetimine duyulan güvenin artması bekleniyor. En büyük risk, temsilin yeni bir bürokratik katmana dönüşmesi. Bu nedenle temsilcinin yetkisi, bütçesi ve hesap verebilirliği birlikte tanımlanmalı.

Eğitim ve müfredat başlığında kısa vadede uygulamalı ders oranının artması, orta vadede mezunların temel mesleki becerilerde daha güçlü olması bekleniyor. Ancak uygulamalı eğitim, öğretim üyesi ve laboratuvar kapasitesiyle sınırlı. Bu nedenle öneri, yalnızca oran artışı olarak değil, altyapı ve eğitici eğitimiyle birlikte uygulanmalı.

Staj başlığında kısa vadeli etki, ücret ve sigorta güvencesi. Orta vadede bölgesel eşitsizliğin azalması, uzun vadede stajın bir “tanıdık bulma” sürecinden çıkıp liyakate dayalı bir öğrenme sürecine dönüşmesi hedefleniyor. En büyük risk, küçük işletmelerin artan maliyet nedeniyle stajyer kabul etmekten vazgeçmesi. Ücret ve sigorta desteğinin bu işletmeler için ayrıca tasarlanması gerekiyor.

Refah başlığında kısa vadede barınma ve beslenme yükünün hafiflemesi, orta vadede derse devam ve akademik başarının artması bekleniyor. Kalite başlığında ise kısa vadede kontenjan artışının yavaşlaması, orta vadede diploma değerine ve akademik kadroya duyulan güvenin artması öngörülüyor. Bu iki başlık, diğer önerilerin sürdürülebilirliğini belirleyen mali ve kurumsal zemini oluşturuyor.

6.13 Uygulamada Karşılaşılacak İdari Engeller

Önerilerin önündeki en büyük engel, mevzuatın dağınıklığı. Öğrenci hakları, staj, barınma ve müfredat farklı kanun, yönetmelik ve genelgelerde düzenleniyor. Bu dağınıklık, hem kurumlar arasında yetki çatışmasına

hem de aynı konuda farklı uygulamalara yol açıyor. Tek bir çerçeve hüküm, uygulamayı kolaylaştırmaz; ancak ortak bir dil ve asgari standart sağlar.

İkinci engel, kurumlar arası koordinasyon. Staj politikası YÖK, ÇSGB ve İŞKUR arasında; barınma GSB ve belediyeler arasında; müfredat YÖK ve üniversiteler arasında bölünmüş durumda. Bu tabloda tek bir kurumun sorumluluk alması mümkün değil. Ortak bir izleme kurulu ve veri paylaşımı, koordinasyonun asgari koşulu.

Üçüncü engel, veri eksikliği. Stajların ne kadarının sigortalı olduğu, mezunların hangi alanlarda çalıştığı, bölüm değiştirme taleplerinin ne kadarının karşılandığı düzenli olarak ölçülmüyor. Göstergeler olmadan reformun etkisini değerlendirmek zor. Bu nedenle önerilerin ilk adımı, mevcut durumun ölçülmesi olmalı.

Dördüncü engel, mali kapasite. Staj ücreti, sigorta desteği, yurt kapasitesi ve dijital erişim yeni harcama gerektiriyor. Ancak bu harcamaların bir kısmı, niteliksiz staj ve mezun işsizliğinin yol açtığı daha büyük maliyetlerin önüne geçecek. Yine de kaynak dağıtımında bölgesel denge ve küçük işletmelerin kapasitesi gözetilmeli.

Beşinci engel, kurumsal direnç. Öğrenci temsiliyeti ve şeffaflık, mevcut karar alışkanlıklarını değiştiriyor. Bu değişim, bazı yönetimlerde dirençle karşılaşabilir. Direnci azaltmanın yolu, reformu bir denetim aracı olarak değil, karar kalitesini artıran bir mekanizma olarak sunmak. Pilot uygulamalar ve şeffaf göstergeler, bu iknayı kolaylaştırabilir.

7. YASAMA NOTU: KANUN TEKLİFİ İSKELETİ

7.1 Yaklaşım ve hukuki dayanak

Bu bölüm, bir kanun teklifi metni değil; teklifin **mimarisini** ortaya koyan bir iskelet. Amaç, komisyon uzmanlarına ve siyasi partilerin hukuk birimlerine, hangi başlıklarda ne tür bir düzenleme gerektiğini göstermek. Bu nedenle maddeler kısa tutuldu; teknik ayrıntı, paydaş görüşleri ve düzenleyici etki analizi sonrasında netleştirilmelidir.

Önerilen yaklaşım, yeni bir çerçeve kanun yapmak yerine **mevcut kanunlarda değişiklik** yapmak ve gerektiğinde geçici maddelerle geçişi düzenlemek. Böylece mevzuat enflasyonu önlenir; uygulama boşlukları daha hızlı kapatılır. Temel dayanak, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu; staj için 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu; şeffaflık için 5018 ve 4982 sayılı Kanunlar; veri koruma için 6698 sayılı Kanun'dur.

Anayasal dayanak	İlgili hüküm	Öneriyle ilişkisi
m. 42	Eğitim ve öğrenim hakkı; devletin gözetim ve denetimi	Uygulamalı eğitim, fırsat eşitliği ve refah paketi
m. 58	Gençliğin korunması ve gelişmesi	Staj, barınma, dijital erişim ve gençlik katılımı
m. 26	Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti	Öğrenci ifade özgürlüğü ve akademik özgürlük
m. 27	Bilim ve sanat hürriyeti	Müfredat esnekliği, akademik özerklik, eleştirel düşünce

Tablo 21. Önerilerin anayasal dayanakları

Kaynak: 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

7.2 Madde madde iskelet

Aşağıdaki iskelet, 2547 sayılı Kanun'a eklenecek maddeler ile 3308 sayılı Kanun'da yapılacak değişiklikleri birlikte ele alıyor. Madde numaraları, teklifin komisyondaki nihai numaralandırmasına göre değişebilir.

Madde	Düzenleme	Gerekçe
m. 1: Amaç	Yükseköğretimde öğrenci katılımını, şeffaflığı, uygulamalı eğitimi, fırsat eşitliğini ve akademik özgürlüğü güvence altına almak.	Mevcut mevzuatta dağınık ve yaptırımsız olan ilkeleri bütüncül bir çerçeveye bağlamak.
m. 2: Kapsam	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları ile bunların bağlı birimlerini kapsar.	Kamu-vakıf ayrımı gözetmeden asgari standart sağlamak.
m. 3: Tanımlar	Öğrenci birliği, uygulamalı eğitim, staj, öğrenci refahı, gençlik etki analizi.	Uygulamada terim birliği sağlamak.
m. 4: Öğrenci birliği	Her kurumda gizli oyla seçilen, tüzel kişiliği ve bütçesi olan öğrenci birliği kurulur; başkan senatoda oy hakkıyla temsil edilir; azınlık temsili güvenceye alınır.	Temsiliyeti danışma düzeyinden karar düzeyine taşımak.
m. 5: Şeffaflık	Yıllık bütçe, karar gerekçeleri ve öğrenci etki raporu yayımlanır; bilgi edinme başvuruları azami sürede yanıtlanır.	Güven ve hesap verebilirlik.
m. 6: Müfredat	Programların en az %30'u uygulamalı eğitimden oluşur; kurumlara %30-50 müfredat serbestliği tanınır; değişiklikler paydaş görüşü ve gerekçeyle yapılır.	Teori-pratik dengesini kurmak; müfredatı güncellemek.
m. 7: Bölüm seçimi	Bir yıllık ortak çekirdek pilotu; bölüm değişiminde kontenjan ve yeterlilik esası; keyfi barajların kaldırılması; majör-minör imkânı.	Yanlış tercihleri azaltmak; geçişi kolaylaştırmak.
m. 8: Staj	Yazılı sözleşme, sigorta, asgari ücret, öğrenme çıktısı sorumlusu ve denetim; öğrenciden ücret alınmasının yasaklanması.	Stajı güvencesiz işgücü ilişkisinden çıkarıp öğrenme sürecine dönüştürmek.

Madde	Düzenleme	Gerekçe
m. 9: Refah	Yurt, yemek, ulaşım ve dijital erişimde asgari standart; ihtiyaç analizinin öğrenciyle birlikte yapılması.	Eğitime erişimi maddi koşullara bağımlı olmaktan kurtarmak.
m. 10: Hak koruma	Öğrenci hakları birimi/ombudsman; disiplin süreçlerinde hukuki destek, gerekçeli karar ve yargı yolu.	Keyfiliği ve baskıyı önlemek.
m. 11: Kalite	Yeni program ve kontenjanların kütüphane, laboratuvar, öğretim üyesi ve istihdam verisine bağlanması; mevcut öğrenciler için okutma garantisi.	Nicelik artışını nitelikle dengelemek.
m. 12: Yürürlük	Maddelerin yürürlük tarihleri; pilot uygulamalar için geçiş hükümleri.	Aşamalı ve öngörülebilir uygulama.
m. 13 , Yürütme	YÖK, MEB, ÇSGB ve GSB'ye ortak koordinasyon görevi.	Kurumlar arası eşgüdüm.

Tablo 22. Kanun teklifi iskeleti

Kaynak: Rapor. Maddeler, teknik kanun tekniği açısından uzmanlaştırılmalıdır.

> **HUKUKI ÇERÇEVE**
>
> Bu iskelet, **bağlayıcı bir kanun teklifi değildir**. Özellikle öğrenci birliğinin tüzel kişiliği, senatoda oy hakkı, stajda asgari ücret ve öğrenciden ücret alınmasının yasaklanması hükümleri, mevcut 2547 ve 3308 sayılı Kanunların ilgili maddeleriyle uyum açısından ayrıca değerlendirilmelidir. Anayasa'nın 42. maddesi ve yükseköğretim özerkliği ilkesi, düzenlemenin sınırlarını belirler.

Madde 1: Amaç

Mevcut mevzuatta öğrenci katılımı, staj, barınma ve hak koruma başlıkları farklı yönetmeliklerde ve genelgelerde düzenleniyor. Bu dağınıklık, hem kurumlar arasında hem de aynı kurum içinde farklı uygulamalara yol açıyor. Amaç maddesi, bu başlıkları tek bir çerçevede birleştirerek yorum farklarını azaltmayı hedefliyor.

Madde 2: Kapsam

Düzenleme, devlet ve vakıf üniversitelerini birlikte kapsıyor. Vakıf üniversitelerinin kurumsal özerkliği korunuyor; ancak öğrenci hakları, staj güvencesi ve şeffaflık bakımından aynı asgari çerçeveye tabi olmaları öngörülüyor. Aksi hâlde öğrenci hakları, kurumun mali ve idari tercihlerine göre değişen bir uygulama alanına dönüşüyor.

Madde 3: Tanımlar

Uygulamalı eğitim, staj, öğrenci refahı ve gençlik etki analizi kavramlarının tanımlanması, uygulamada keyfiliği önlüyor. Özellikle "staj" ile "angarya" arasındaki sınırın tanımlanması, denetim ve yaptırım açısından belirleyici. Tanım maddesi, aynı zamanda pilot uygulamaların ölçülebilir göstergelerle izlenmesini kolaylaştırıyor.

Madde 4: Öğrenci birliği

Mevcut öğrenci konseyleri çoğu üniversitede ya işlevsiz ya da yönetimin onayına bağlı. Madde, öğrencilerin gizli oyla seçtiği, tüzel kişiliği ve bütçesi olan bir birlik kuruyor. Birlik başkanının senatoda oy hakkıyla temsil edilmesi, öğrenciyi danışılan taraf olmaktan çıkarıp karar sürecine taşıyor. Azınlık temsili ve seçim barajı, birliğin tek bir grubun kontrolüne geçmesini önlemek için tasarlanıyor.

Madde 5: Şeffaflık

Bütçe ve karar gerekçelerinin yayımlanması, öğrencinin yönetime güvenini artırıyor. Madde, yıllık bütçe raporu, karar gerekçesi ve öğrenci etki raporunu zorunlu kılıyor. Bilgi edinme başvuruları için azami süre tanımlanması, 4982 sayılı Kanun'un uygulamada karşılaştığı gecikmeleri azaltmayı hedefliyor.

Madde 6: Müfredat

Programların en az %30'unun uygulamalı eğitimden oluşması, teoriyi dışlamayan bir denge önerisi. Oran, disipline göre akreditasyon kuruluşları tarafından yorumlanacak. Kurumlara tanınan %30-50 müfredat serbestliği, merkezî denetimi tümüyle kaldırmıyor; ulusal çekirdek standartlar korunuyor. Değişikliklerin gerekçesi ve paydaş görüşleri yayımlanarak müfredat siyasetinin kapalı kapılar ardında yürümesi engelleniyor.

Madde 7: Bölüm seçimi

Bir yıllık ortak çekirdek, öğrencinin alanları tanımasını ve daha bilinçli bir tercih yapmasını amaçlıyor. Pilot uygulama, modelin tüm ülkeye zorunlu olarak yayılmasını önleyecek. Bölüm değişiminde kontenjan ve yeterlilik esası getirilirken, yanlış tercih yapmış öğrenciden yüksek ortalama beklenmesi gibi keyfi barajlar kaldırılıyor. Majör-minör imkânı, disiplinler arası geçişi kolaylaştırıyor.

Madde 8: Staj

Stajın yazılı sözleşmeye, sigortaya ve asgari ücrete bağlanması, öğrenciyi güvencesiz işgücü olmaktan çıkarıyor. Öğrenciden staj ücreti alınmasının yasaklanması, özellikle psikoloji ve sağlık alanlarında karşılaşılan ücretli staj uygulamasını sona erdirmeyi hedefliyor. Denetim, öğrenme çıktısı raporuna bağlanıyor; destek alan işletmelerin angarya iş vermesi hâlinde yaptırım uygulanıyor. Düzenleme, 3308 sayılı Kanun'un staj hükümleriyle uyumlu biçimde kurgulanmalı.

Madde 9: Refah

Yurt, yemek, ulaşım ve dijital erişim, eğitimin görünmeyen altyapısını oluşturuyor. Madde, bu hizmetlerde asgari standart tanımlıyor ve ihtiyaç analizinin öğrenciyle birlikte yapılmasını öngörüyor. Hizmete erişim, öğrencinin başarısına veya ailesinin gelirine bağlı bir "lütuf" olarak değil, eğitim hakkının parçası olarak tanımlanıyor.

Madde 10: Hak koruma

Öğrenci hakları birimi, disiplin süreçlerinde öğrenciye hukuki destek sağlıyor. Bir öğrencinin tek başına idare mahkemesine başvurmasını beklemek gerçekçi değil; birim, başvuruyu kurumsal bir kanala taşıyor. Gerekçeli karar ve yargı yolu güvencesi, keyfiliği sınırlıyor. Birim aynı zamanda ayrımcılık, şiddet ve yıldırma başvurularını izliyor.

Madde 11: Kalite

Yeni program ve kontenjanların kütüphane, laboratuvar, öğretim üyesi ve istihdam verisine bağlanması, nicelik artışını nitelikle dengelemeyi amaçlıyor. Mevcut öğrenciler için okutma garantisi, kapatma veya küçültme kararlarının bedelini öğrencilere yüklemeyi önlüyor. Akademik liyakat göstergeleri, kadro atamalarında objektif ölçüt sağlıyor.

Madde 12: Yürürlük

Maddelerin aşamalı yürürlüğe girmesi, pilot uygulamaların sonuçlarının mevzuata yansıtılmasına imkân veriyor. Öğrenci birliği ve şeffaflık hükümleri kısa vadede, müfredat ve kalite hükümleri orta vadede yürürlüğe girebilir. Geçici maddeler, mevcut öğrencilerin kazanılmış haklarını koruyor.

Madde 13: Yürütme

YÖK, MEB, ÇSGB ve GSB arasında koordinasyon görevi tanımlanıyor. Staj ve istihdam başlıkları tek bir bakanlığın yetki alanına girmediği için ortak bir izleme kurulu öneriliyor. Kurul, yıllık izleme raporunu Meclis komisyonuna sunuyor.

7.3 Mevzuat haritası

Önerilerin hayata geçmesi için hangi mevzuatta ne tür bir değişiklik gerektiği aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Mevzuat	Değişiklik alanı	İlgili öneri
2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu	Öğrenci birliği, senato temsili, müfredat esnekliği, bölüm geçişi, hak koruma, kalite kriterleri	Ö1-Ö7, Ö12
3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu	Staj sözleşmesi, sigorta, asgari ücret, denetim, ücretli staj yasağı	Ö8-Ö10
5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	Bütçe şeffaflığı, karar gerekçesi, öğrenci etki raporu	Ö2
4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	Öğrenci başvurularında azami yanıt süresi ve erişim	Ö2
3071 sayılı Dilekçe Hakkı Kanunu	Öğrenci şikâyet ve başvuru kanalları	Ö3
6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu	Öğrenci verilerinin işlenmesi ve anonimleştirme	Ö2, Ö3
YÖK yönetmelikleri	Akreditasyon, staj, yatay geçiş ve öğrenci konseyi usulleri	Ö1, Ö4-Ö9

Tablo 23. Mevzuat haritası

Kaynak: Rapor.

7.4 Komisyon süreci ve etki analizi

Kanun teklifinin başarısı, yalnızca metnin niteliğine değil, hazırlık sürecinin katılımcılığına da bağlı. Aşağıdaki altı adımlı süreç öneriliyor:

1. **Raporun komisyona sunumu.** TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu'na resmi sunum; öğrenci temsilcilerinin dinlenmesi.
2. **Alt komisyon kurulması.** Üniversite, staj, refah ve hak koruma başlıklarında alt çalışma grupları.
3. **Paydaş oturumları.** YÖK, MEB, ÇSGB, GSB, üniversiteler, öğrenci birlikleri, işveren örgütleri, sendikalar ve meslek örgütleriyle yapılandırılmış görüşmeler.
4. **Düzenleyici etki analizi.** Kimin ne kadar etkileneceği, idari yük, maliyet ve alternatiflerin karşılaştırılması.
5. **Pilot uygulama.** 5 üniversite ve 3 ilde 12 ay süreyle pilot; bağımsız değerlendirme.
6. **Genel Kurul ve uygulama.** Pilot sonuçlarına göre revizyon; yürürlük ve izleme takvimi.

Bütçe etkisi. Önerilerin önemli bir kısmı yeni harcama gerektiriyor; ancak etki, uygulama biçimine göre değişiyor. Aşağıdaki tablo, başlıca maliyet kalemlerini niteliksel olarak sınıflandırıyor. Kesin tutarlar, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile YÖK'ün ortak çalışmasıyla hesaplanmalıdır.

Maliyet kalemi	Etki	Olası finansman
Staj ücreti ve sigorta desteği	Yüksek	Merkezi bütçe; İŞKUR; AB ve kalkınma ajansı fonları
Yurt kapasitesi ve refah paketi	Yüksek	Merkezi bütçe; belediyeler; kamu-özel iş birliği
Dijital erişim desteği	Orta	Üniversite bütçeleri; özel sektör bağışları
Denetim ve izleme kapasitesi	Düşük	Mevcut kadro; YÖK ve ÇSGB bütçesi
Pilot uygulama ve değerlendirme	Düşük	Kalkınma ajansları; üniversite araştırma fonları

Tablo 24. Bütçe etkisi (niteliksel)

Kaynak: Rapor. Tutarlar için ayrıca maliyet çalışması gereklidir.

7.5 Geçiş hükümleri ve sonraki adımlar

Reformun hızı kadar, geçişin adil ve öngörülebilir olması da önemli. Bu nedenle teklifin geçici maddelerinde üç ilke gözetilmelidir: mevcut öğrencilerin kazanılmış hakları korunur; pilot uygulamalar gönüllülük esasına dayanır; her yeni düzenleme yürürlükten önce etki analizi ve paydaş görüşüyle duyurulur.

- **Kazanılmış haklar.** Program kapatma veya kontenjan azaltma kararlarında mevcut öğrenciler için okutma garantisi ve yatay geçiş kolaylığı sağlanır.
- **Gönüllülük ve pilot.** Ortak çekirdek yılı ve yeni staj modelleri, pilot üniversitelerde gönüllü katılımla test edilir; sonuçlar bağımsız değerlendirilir.
- **Şeffaf takvim.** Her düzenlemenin yürürlük tarihi, maliyeti ve izleme göstergesi kamuoyuyla paylaşılır.

Raporun izlenmesi, Türk Demokrasi Vakfı Demokrasi Kuşağı'nın koordinasyonunda, üniversite öğrenci birlikleri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yürütülmelidir. Altı ayda bir yayımlanacak kısa izleme notları, hem Meclis komisyonuna hem de kamuoyuna sunulmalıdır.

8. SUNUM STRATEJİSİ: MECLİS VE SİYASİ PARTİLER

Bir raporun etkisi, yalnızca içeriğine değil, doğru muhataba doğru dille ulaşmasına bağlı. Bu bölüm, raporun TBMM Başkanlığına ve siyasi partilerin ilgili birimlerine nasıl sunulabileceğine dair bir çerçeve öneriyor. Metinler, kurumsal imza ve tarih eklenerek kullanılabilir.

8.1 TBMM Başkanlığına sunuş yazısı

Aşağıdaki metin, raporun resmi sunuş yazısı için bir şablondur. Yazı, raporun bir özetini değil, hangi belgeyle ne talep edildiğini açıkça ortaya koymalıdır.

TÜRK DEMOKRASİ VAKFI • DEMOKRASİ KUŞAĞI

Konu: Gençokrasi Tartışıyor: Eğitim ve Demokrasi Oturumu Raporu'nun Sunulması

Kasım 2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Sayın Başkan,

21 Mayıs 2026 tarihinde, Vakfımızın gençlik örgütlenmesi Demokrasi Kuşağı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında "Gençokrasi Tartışıyor: Eğitim ve Demokrasi" oturumu gerçekleştirilmiştir. Farklı üniversitelerden ve disiplinlerden, siyasi parti üyeliği bulunmayan öğrencilerin katıldığı oturumda eğitimde teori-pratik dengesi, staj, bölüm seçimi, öğrenci temsiliyeti ve yasama önerileri tartışılmıştır.

Oturumlarda dile getirilen görüşlerden üretilen ekteki rapor; tespitleri, 12 politika önerisini ve bir kanun teklifi iskeletini içermektedir. Rapor, gençler adına konuşma iddiası taşımamakta; gençlerin dile getirdiği talepleri karar alıcıların kullanımına sunmayı amaçlamaktadır.

Raporun Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu gündemine alınmasını, kanun teklifi iskeletinin komisyon uzmanlarınca teknik olarak olgunlaştırılmasını ve bundan sonraki eğitim düzenlemelerinde gençlik etki analizi uygulamasının değerlendirilmesini arz ederiz.

Saygılarımızla,

Demokrasi Kuşağı Başkanlığı

Demokrasi Kuşağı Başkanı

8.2 Siyasi partilere yönelik özet not

Siyasi partilerin gençlik kolları ve eğitim politikaları birimleri için daha kısa, daha somut bir not öneriliyor. Bu not, partilerin kendi programlarına uyarlayabileceği **5 dosya** ve cevaplaması beklenen **5 soru**dan oluşuyor.

Dosya	İçerik	Partiye düşen
1. Öğrenci hakları ve temsil	Öğrenci birliği, senato temsili, şeffaflık, hak koruma	Kanun teklifi desteği; gölge rapor
2. Staj ve istihdam	Ücret, sigorta, denetim, eşleştirme platformu	Komisyon görüşü; işveren diyaloğu
3. Bölgesel fırsat eşitliği	Anadolu'da staj/istihdam, OSB protokolleri, göç	Yerel yönetim ve kalkınma ajansı iş birliği
4. Müfredat ve beceri	Uygulamalı eğitim, dijital ve yapay zekâ okuryazarlığı	MEB-YÖK diyaloğu; pilot destek
5. Gençlik katılımı	Gençlik etki analizi, istişare, Meclis kanalları	İçtüzük ve komisyon gündemi önerisi

Tablo 25. Siyasi partilere yönelik beş dosya

Kaynak: Rapor.

5 soru. Aşağıdaki sorular, partilerin program ve tüzüklerinde eğitim politikalarını değerlendirmek için kullanılabilir:

1. Öğrenci temsiliyetini yasal güvenceye alma ve senatoda oy hakkı tanıma konusunda tutumunuz nedir?
2. Stajda asgari ücret, sigorta ve denetim için kanun teklifi vermeye hazır mısınız?
3. Bölüm seçiminde bir yıllık ortak çekirdek pilotuna ve geçiş kolaylığına nasıl bakıyorsunuz?
4. Öğrenci refahı (yurt, yemek, ulaşım, dijital erişim) için bütçede hangi önceliği tanımlıyorsunuz?
5. Eğitim ve gençlik düzenlemelerinde gençlik etki analizini zorunlu hale getirmeyi destekler misiniz?

Bu sorular, partileri bağlamak için değil, **karşılaştırılabilir bir tartışma zemini** oluşturmak için öneriliyor. Gençlik politikaları, partiler arası rekabetin değil, ortak geleceğin konusu olmalı.

8.3 Paydaş haritası ve görüşme planı

Raporun takip edilmesi için muhatap, dosya ve zamanlama net olmalı. Aşağıdaki harita, ilk 12 ayda yürütülecek görüşmeleri özetliyor.

Muhatap	Öncelikli dosya	Talep	Zaman
TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu	Kanun teklifi iskeleti	Sunum ve alt komisyon	0-3 ay
TBMM Başkanlığı	Raporun kayda geçmesi	Resmi sunuş ve yönlendirme	0-1 ay
YÖK	Ö1, Ö4-Ö7, Ö12	Teknik görüş ve pilot desteği	1-6 ay
MEB	Ö7	Kariyer okuryazarlığı ve akran rehberliği	1-6 ay
ÇSGB / İŞKUR	Ö8-Ö10	Staj reformu ve platform	1-6 ay
GSB / KYK	Ö11	Yurt ve refah paketi	1-6 ay
Belediyeler	Ö10-Ö11	Ulaşım, barınma, yerel staj	3-9 ay
Üniversiteler	Ö1-Ö6	Pilot ve öğrenci birliği	3-12 ay
İşveren örgütleri ve OSB'ler	Ö8-Ö10	Staj protokolleri	3-9 ay
STK'lar, vakıflar, meslek örgütleri	Tüm dosyalar	İzleme ve savunuculuk	Sürekli

Tablo 26. Paydaş haritası

Kaynak: Rapor.

8.4 Kamuoyu iletişimi

Raporun kamuoyuna aktarılmasında üç temel mesaj öne çıkarılmalı. Mesajlar, gençleri "mağdur" olarak değil, **çözüm üreten aktör** olarak konumlandırmalı.

> **3 MESAJ**
>
> **1. "Gençler eğitimde söz istiyor."** Talep, ayrıcalık değil; karar süreçlerine katılım. **2. "Staj, ücretli iş değil; öğrenme hakkı."** Ücret, sigorta ve denetim, stajın ön koşulu. **3. "Reform, gençlerle birlikte tasarlanmalı."** Gençler yalnızca danışılan değil, tasarlayan taraf.

Dönem	Eylem	Sorumlu
0-30 gün	Raporun TBMM Başkanlığına ve parti birimlerine sunumu; yönetici özetinin paylaşılması	TDV / Demokrasi Kuşağı
30-90 gün	Komisyon ve parti görüşmeleri; öğrenci temsilcileriyle basın toplantısı	TDV / katılımcılar
90-180 gün	Pilot üniversite ve illerin açıklanması; izleme raporu; kamuoyu güncellemesi	TDV / paydaşlar

Tablo 27. 180 günlük iletişim planı

Kaynak: Rapor.

İletişimde niceliksel iddialardan kaçınılmalı; yalnızca teyit edilmiş veriler kullanılmalıdır. Katılımcıların kişisel hikâyeleri, kendilerinden izin alınmadan paylaşılmamalıdır. Raporun dili, siyasi tartışmayı derinleştirmek değil, ortak bir çözüm zeminini görünür kılmak olmalıdır.

8.5 Sunumda dikkat edilecek ilkeler

- **Gençleri özne olarak konumlandırın.** “Gençler mağdur” değil, “gençler çözüm üretiyor” çerçevesi kullanılmalı.
- **Sayıları teyit edin.** Sahneden gelen ücret, kontenjan ve öğrenci sayıları, resmî kaynakla doğrulanmadan basın metnine girmemeli.
- **Ortak zemini vurgulayın.** Sunum, partiler arası rekabeti değil, eğitimde katılım ve fırsat eşitliği etrafındaki ortak talebi görünür kılmalı.
- **Kişisel verileri koruyun.** Katılımcıların adı, bölümü ve ifadeleri, izin verilmeden paylaşılmamalı; anonim katılımcıların kimliği çıkarılmamalı.
- **Takip edilebilir taahhütler isteyin.** Görüşmelerde “hangi adım, hangi takvimde, hangi göstergiyle” sorusuna yanıt aranmalı.

Sunum ve iletişim çalışması, raporun tek seferlik bir teslimle sınırlı kalmamasını amaçlıyor. Görüşmelerde somut taahhütler alınması, altı ayda bir izleme notu yayımlanması ve kamuoyuna düzenli bilgi verilmesi metnin etkisini artıracak. Bu süreçte en önemli ölçüt, gençlerin taleplerinin görünür kalması ve takip edilebilir olması.

9. SONUÇ: GENÇLERİN GÜNDEMİNİ KALICI BİR KATILIM ZEMİNİNE TAŞIMAK

Bu rapor, 21 Mayıs 2026'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir araya gelen öğrencilerin eğitim sistemine ilişkin değerlendirmelerini ve önerilerini bir araya getiriyor. Öğrencilerin anlattıkları, eğitimdeki sorunların birbirinden kopuk başlıklar olmadığını gösteriyor. Uygulamalı eğitimin zayıflığı, stajın güvencesizliği, rehberliğin yüzeyselliği ve diplomalı işsizlik aynı yapısal sorunun farklı görünümleri. Bu sorunların ortak noktası, eğitimle ilgili kararların çoğu zaman kararı yaşayanlardan uzakta alınması.

Gençlerin talepleri radikal bir sistem değişikliği değil. Taleplerin önemli bir kısmı, mevcut mekanizmaların çalıştırılmasıyla ilgili: Öğrenci konseylerinin işlevsel hale getirilmesi, stajın ücretli ve sigortalı olması, bölüm değişiminin kolaylaştırılması, barınma ve beslenme desteğinin güvenceye bağlanması. Bunlar, kısa vadede uygulanabilecek ve etkisi hızla görülebilecek adımlar.

Daha zor olan kısım, karar alma kültürünün değişmesi. Öğrenciyi danışılan taraf olarak gören yaklaşım, yerini öğrencinin karar sürecinde hesap sorulabilir bir aktör olduğu yaklaşıma bırakmalı. Bu değişim, yalnızca yönetmelik değişikliğiyle değil, seçim, şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarının birlikte kurulmasıyla mümkün. Aksi hâlde temsilcilik, göstermelik bir katılım ritüeline dönüşür.

TBMM'ye ve siyasi partilere düşen görev, bu talepleri seçim dönemlerine sıkışan bir söylem olmaktan çıkarıp izlenebilir bir politika dosyasına dönüştürmek. Kanun teklifi iskeleti, bu dosyanın teknik başlangıcı olabilir. Pilot uygulamalar, maliyet ve etki konusunda somut veri üretebilir. İzleme göstergeleri ise reformun yalnızca kâğıt üzerinde kalmadığını gösterebilir.

Meclis'e düşen görev, raporu bir dosya olarak kabul etmekle sınırlı değil. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu'nun bu başlıkları gündemine alması, alt komisyon kurması ve öğrenci temsilcilerini dinlemesi gerekiyor. Kanun teklifi iskeletinin teknik olarak olgunlaştırılması, komisyon uzmanlarının ve paydaşların katılımıyla mümkün.

Siyasi partilere düşen görev, gençlik politikalarını seçim dönemlerine sıkışan bir söylem olmaktan çıkarıp programlarına yerleştirmek. Öğrenci temsiliyeti, staj güvencesi ve bölgesel fırsat eşitliği, parti ayrımı gözetmeden desteklenebilecek başlıklar. Bu başlıklarda ortak bir çerçeve oluşturmak, gençlerin siyasete duyduğu güveni de güçlendirebilir.

YÖK ve üniversitelere düşen görev, pilot uygulamalara açık olmak ve veri paylaşımını şeffaf hale getirmek. Öğrenci birliklerinin seçimle oluşması, bütçe ve karar gerekçelerinin yayımlanması, üniversitelerin kendi içinde atabileceği adımlar. Bu adımlar için merkezî bir düzenleme beklemek gerekmiyor.

Öğrencilere düşen görev ise temsilciliklerini canlı tutmak ve taleplerini kurumsal kanallara taşımak. Bu rapor, gençlerin söylediklerinin kayda geçtiğini gösteriyor. Bundan sonrası, bu sözün takipçisi olmaya bağlı.

Türk Demokrasi Vakfı ve Demokrasi Kuşağı, bu süreci takip etmeye devam edecek. Altı ayda bir yayımlanacak izleme notları, hem Meclis komisyonuna hem de kamuoyuna sunulacak. Gençlerin söyledikleri kayda geçti; bundan sonrası, bu sözün kurumsal bir karşılık bulmasına bağlı.

EKLER

Ek 1. Katılımcı profili: oturumlarda temsil edilen bölümler

Kayıt formunda bölüm bilgisi bulunmayan veya formda yer almayan bazı katılımcılar oturumlarda söz aldı. Aşağıdaki tablo, bu profilleri gösteriyor. Kişi adları paylaşılmamış; katılımcılar yalnızca üniversite ve bölüm bilgisiyle anılmıştır.

Üniversite	Bölüm / fakülte	Katılımcı
Ankara Üniversitesi	İlahiyat	1
Ankara Üniversitesi	Belirtilmedi	1
Anadolu Üniversitesi	Belirtilmedi	1
Başkent Üniversitesi	Belirtilmedi	2
Bilkent Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler	1
Çankaya Üniversitesi	Belirtilmedi	1
Erciyes Üniversitesi	Mekatronik Mühendisliği	1
Gazi Üniversitesi	Elektrik Öğretmenliği	1
Gazi Üniversitesi	Makine Mühendisliği	1
TED Üniversitesi	Psikoloji	1

Tablo 28. Oturumlarda temsil edilen diğer bölümler

Kaynak: Etkinlik kayıtları.

Oturuma İzmir Milletvekili misafir olarak katıldı ve gençlerin gündemini dinlediğini belirtti. Bir sanayici temsilcisi de salon tartışmasına katılarak 1980'den beri sanayi içinde olduğunu, binin üzerinde istihdam sağladığını ve 60 ülkeye ihracat yaptığını söyledi. Her iki konuk da oturumun gündemine ilişkin değerlendirmelerde bulundu.

Ek 2. Program ve oturum soruları

Etkinlik programı ve soru havuzu, raporun bağlamını oluşturuyor. Aşağıdaki tablo, 60 soruluk havuzun tematik dağılımını gösteriyor.

Tema	Soru aralığı	Odak
Yükseköğretimde özerklik ve yönetim	1-5	Rektör seçimi, YÖK, konseyler, ifade özgürlüğü
Eğitimde fırsat eşitliği ve ekonomi	6-10	Barınma, ulaşım, KYK, piyasalaşma
Meclis, temsiliyet ve gençlik politikaları	11-15	Gençlik temsili, partiler, STK'lar
Müfredat, sınıf içi demokrasi ve özgür düşünce	16-20	Çoğulculuk, eleştirel düşünce, kapsayıcılık
Geleceğin dinamikleri	21-25	Yapay zekâ, dijitalleşme, beyin göçü, iklim
Eylem ve çözüm odaklı sorular	26-30	Liyakat, alternatif modeller, yasama
Özgürlük alanları ve kampüs iklimi	31-35	Disiplin, protesto, öğrenci medyası
Yönetim, şeffaflık ve karar alma	36-40	Bütçe, ihaleler, kriz kararları, AKTS
Sosyolojik ve psikolojik etkiler	41-44	Kaygı, bölgesel farklar, cinsiyet, uyum
Akademi, hukuk ve gelecek	45-50	Torpil, fonlar, hukuk eğitimi, yerel yönetimler

Tema	Soru aralığı	Odak
Üniversite ve diploma enflasyonu	51-60	Kontenjan, OECD, kitap sayısı, kampüs

Tablo 29. Etkinlik soru havuzunun tematik dağılımı

Kaynak: Etkinlik programı.

Oturum soruları. Birinci oturumda katılımcılara (i) üniversite eğitimi ile iş hayatı arasındaki denge, (ii) bölüm seçiminin zamanlaması soruldu. İkinci oturumda ise (iii) Meclis'te söz hakkı olsaydı sunacakları yasa önerisi istendi. Etkinlik programında üç soru öngörülmüş; oturumlarda bu üç başlık iki oturumda ele alınmıştır.

Ek 3. Teyit edilmesi gereken sayısal veriler

Raporda yer alan bazı sayılar, katılımcıların beyanına dayanıyor. Resmi metinlerde kullanılmadan önce aşağıdaki kaynaklardan teyit edilmelidir.

Veri	İfade eden	Beyan edilen değer	Teyit kaynağı
Staj ücreti	Çankaya Üniversitesi öğrencisi	5.000 TL (sembolik)	İşyeri/mevzuat; sektör araştırması
Psikoloji staj ücreti	TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi	15.000-45.000 TL	Üniversite/klinik; meslek örgütü
Öğrenci sayısı	TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi	6 milyondan fazla	YÖK / MEB istatistikleri
Üniversite sayısı	TED Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencisi	200'den fazla	YÖK istatistikleri
Son müfredat değişikliği	İkinci Oturum katılımcısı	2007	YÖK karar arşivi
Tercih sayısı	Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi	24 tercih; 5. sıraya yerleşme	Kişisel beyan
Zorunlu staj	TOBB ETÜ Biyomedikal Mühendisliği Bölümü öğrencisi	3 dönem	TOBB ETÜ program bilgisi
İstihdam ve ihracat	"sanayici temsilcisi"	1.000+ istihdam; 60 ülke	Firma beyanı

Tablo 30. Teyit listesi

Kaynak: Katılımcı beyanları. Sayılar, konuşmacıların ifadelerine dayanır.

Ek 4. Kaynaklar ve kısaltmalar

Kaynaklar. (1) Gençokrasi Tartışıyor etkinlik programı, 21 Mayıs 2026. (2) 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (3) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu. (4) 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu. (5) 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (6) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (7) 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu.

Kısaltma	Açıklama
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV	Türk Demokrasi Vakfı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı

Kısaltma	Açıklama
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
STK	Sivil toplum kuruluşu
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
DEA	Düzenleyici etki analizi
Ö1-Ö12	Raporun 6. bölümündeki öneri numaraları

Tablo 31. Kısaltmalar

Kaynak: Rapor.

Ek 5. Etik ve veri koruma notu

Rapor, katılımcıların etkinlik kapsamında paylaştığı görüşlere dayanıyor. Metinde kişi adları kullanılmadı; katılımcılar yalnızca üniversite ve bölüm bilgisiyle anıldı. İletişim, adres, kimlik numarası, sağlık ve benzeri hassas verilere yer verilmedi. İkinci oturumda isim belirtmeyen katılımcılar anonim olarak aktarıldı.

- **Amaç sınırlılığı.** Görüşler yalnızca raporun kamuoyuna açıklanması ve politika önerisi üretmesi amacıyla kullanıldı.
- **Veri minimizasyonu.** Rapora yalnızca üniversite, bölüm ve görüş bilgisi aktarıldı; kimlik ve iletişim bilgileri alınmadı.
- **Düzeltme hakkı.** Katılımcılar, kendilerine atfedilen ifadelerin düzeltilmesini veya anonimleştirilmesini talep edebilir.
- **Saklama.** Etkinlik kayıt formunda yer alan kişisel veriler rapora aktarılmadı; yalnızca yetkili ekip tarafından erişilebilir biçimde saklandı.
- **Yayın.** Alıntılar bağlamından koparılmadan ve katılımcıyı küçük düşürmeyecek biçimde kullanıldı.

Bu ilkeler, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun temel ilkeleriyle uyumludur. Raporda yer alan görüşler, katılımcıların etkinlik sırasında paylaştığı bilgilerle sınırlıdır.